

TR82 BÖLGESİ 3 YILDIZ KÜME ANALİZ ÇALIŞMASI

T.C. KUZEY ANADOLU KALKINMA AJANSI
NORTH ANATOLIAN DEVELOPMENT AGENCY

Bölgenin Pusulası, Özgün Fikirlerin Referans Noktası

Bu belge, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından bastırılmıştır.

Belge No : 2014-RP-3/88
Revizyon No : 00
Revizyon Tarihi : -
ISBN : 978-605-84995-2-2
1. Basım, Eylül 2014
Editör(ler) : Mustafa GÜL
: Emine Merve TOPÇUOĞLU
: Seniha ÇETİNEL
Tasarım : Can Özçiçek
Basıldığı Yer : Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sebze Bahçeleri Cad. No. 95/1 İskitler / Ankara
www.salmat.com.tr
Matbaa Sertifika No : 26062

Bu belgenin her türlü yayın hakkı Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'na aittir.

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'nın izni olmadan, eğitim ve tanıtım amaçlı da olsa hiçbir şekilde belgenin tümü veya bir kısmı yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı

Telefon : +90 366 212 58 52
Faks : +90 366 212 58 55
İnternet Adresi : www.kuzka.gov.tr
E-posta : bilgi@kuzka.gov.tr
Adres : Cebrail Mah. Saray Sk. No: 1 37200 Kastamonu

TR82 BÖLGESİ 3 YILDIZ KÜME ANALİZ ÇALIŞMASI

Vedide Zeynep ÜNAL

Planlama, Programlama ve Stratejik Araştırmalar Birimi Uzmanı

İçindekiler

İçindekiler	III
Tablolar	IV
Grafikler.....	V
Kısaltmalar	VI
Giriş	1
Çalışma Özeti.....	2
Analiz Yöntemi	3
Kriterler.....	3
Sektörler	4
Veri Kapsamı	6
1. Analiz Uygulaması	7
1.1 TR82 Bölgesi ve Türkiye İmalat Sanayi Alt Sektörleri Verileri	7
1.2 Büyüklük, Başatlık ve Uzmanlaşma Kriterleri	9
1.3 Eşik Değerinin Üzerinde Bulunan Sektörler.....	10
1.4 Analize Göre Bölgede Öne Çıkan Sektörler	11
2. Küme Potansiyeli Gösteren Sektörlerde Mevcut Durum Analizi.....	12
2.1 Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ürünleri İmalatı	12
2.2 Gıda Ürünleri İmalatı.....	17
2.3 Giyim Eşyalarının İmalatı	21
2.4 Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	25
2.5 Mobilya İmalatı.....	28
2.6 Elektrikli Teçhizat İmalatı.....	30
3. Sonuç ve Politika Önerileri	31
3.1 Fiziki Sermaye Artışının Desteklenmesi	35
3.2 Beşeri Sermaye Artışının Teşvik Edilmesi	36
3.3 Sosyal Sermayenin Geliştirilmesi	36
4. Ekler.....	38
4.1 Nace Revize 2 Faaliyet Sınıflandırması	38
4.2 Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması.....	40
Kaynakça	42

Tablolar

Tablo 1: Analizde Yer Alan Kriterler ve Eşik Değerleri.....	4
Tablo 2: İmalat Sanayi Alt Sektörleri	5
Tablo 3: TR82 Bölgesi İmalat Sanayi Alt Sektörleri Verileri	7
Tablo 4: Türkiye İmalat Sanayi Alt Sektörleri Verileri.....	8
Tablo 5: Büyüklük, Başatlık ve Uzmanlaşma Kriterleri	9
Tablo 6: Eşik Değerinin Üzerinde Bulunan Sektörler.....	10
Tablo 7: Analize Göre Bölgede Öne Çıkan Sektörler	11
Tablo 8: Nace Revize 2 Faaliyet Sınıflandırmasına Göre Faaliyet Tanımları.....	38
Tablo 9: Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması	40

Grafikler

Grafik 1: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Ağaç Ürünleri İmalatı İşyeri Sayısı	13
Grafik 2: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Ağaç Ürünleri İmalatı İstihdam Sayısı	14
Grafik 3: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Ağaç Ürünleri İmalatı Ciro Miktarı (Bin TL)	14
Grafik 4: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Ağaç Ürünleri İmalatı Ciro/İşyeri Sayısı Oranı (Bin TL)	15
Grafik 5: Ağaç Ürünleri İmalatı İşyeri Sayısının İllere Göre Dağılımı (%)	15
Grafik 6: Ağaç Ürünleri İmalatı İşyeri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (%)	16
Grafik 7: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Gıda Ürünleri İmalatı Ciro/İşyeri Sayısı Oranı (Bin TL)	18
Grafik 8: Gıda Ürünleri İmalatı İşyeri Sayısının İllere Göre Dağılımı (%)	19
Grafik 9: Gıda Ürünleri İmalatı İşyeri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (%)	20
Grafik 10: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Giyim Eşyaları İmalatı Ciro/İşyeri Sayısı Oranı (Bin TL),	22
Grafik 11: Giyim Eşyaları İmalatı İşyeri Sayısının İllere Göre Dağılımı (%)	23
Grafik 12: Giyim Eşyaları İmalatı İşyeri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (%)	24
Grafik 13: Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı İşyeri Sayısının İllere Göre Dağılımı (%) ...	26
Grafik 14: Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı İşyeri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (%)	26
Grafik 15: Mobilya İmalatı İşyeri Sayısının İllere Göre Dağılımı (%)	29
Grafik 16: Mobilya İmalatı İşyeri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (%)	29
Grafik 17: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Elektrikli Teçhizat İmalatı İstihdam Sayısı	31

Kısaltmalar

Kısaltma	Açıklama
GSKD	Gayri Safi Katma Değer
NACE	Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés Européennes (Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin Genel Sınıflandırılması)
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayiye Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
TSO	Ticaret ve Sanayi Odası
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TR82 Bölgesi	Kastamonu, Çankırı ve Sinop İllerini kapsayan Düzey 2 Bölgesi
UR-GE	Uluslararası Rekabetçiliği Geliştirme
YSHİ	Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri

Giriş

Bölgesel gelişmenin sağlanmasında ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasında bölgeye özgü kalkınma modellerinin belirlenmesi ve bölgeye uygun projelerin uygulanması büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda bölgesel rekabet edebilirliğin ve yenilikçiliğin artırılmasına yönelik sektörel çalışmalarda kümelenme kavramı sıkça kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küme kavramı ile ilgili pek çok farklı tanım yapılmakla beraber "coğrafi yakınlık" ve "ilişki ağları" kavramlarının ortak olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu özellikler ise ilk defa Alfred Marshall'ın 1920'lerde yayınlanan sanayi bölgeleri çalışmaları ile gündeme gelmiştir. İlk kez M. Porter'in Ulusların Rekabet Avantajları (1990) kitabında detaylı olarak ele alınan kümelenme kavramı, Türkiye'de 2000'li yıllardan itibaren tartışılmaktadır. Son yıllarda ise bölgesel düzeyde başarılı küme örneklerinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Kümelenme potansiyeli gösteren sektörlerin genel olarak, ortak özellikleri, belirli bir bölgede yoğunlaşma, coğrafi yakınlık, gelişmiş ilişki ağları, ağ oluşturma, uzmanlaşma ve işbirliği kültürü içinde ortak hareket edebilme becerileri şeklinde sıralanabilir. Kümelenmenin amacı genel olarak verimlilik ve yenilikçilik artışı ile rekabet edebilirliğin artırılması olarak ifade edilebilir. Bu amaca ulaşmak için, ölçek ekonomisinden faydalanmak, verimlilik ve esneklik artışı, öğrenme ve yenilikçilik, şirketleşme ve kurumsallaşma, ortak dış ticaret ve pazarlama ilkelerinin belirlenmesi gibi stratejiler izlenebilir.

Kümelenmeyi sağlamada önemli faktörlerden biri de, bölgede firmalar, kamu kurumları, özel kuruluşlar, AR-GE kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları gibi farklı aktörlerin bir araya gelebilme ve işbirliği içinde çalışabilme kapasitesidir. Bu faktör, uygulanacak projelerde katılımcı bir şekilde karar alınmasını da sağlayacaktır. Sektörler ne kadar gelişmiş olursa olsun, firmalar sayıca ne kadar fazla olursa olsun, aktörlerin birlikte iş yapabilme ve iletişim kabiliyetinden uzak olduğu bir bölgede, uzun dönem istikrarlı büyüme amacına ulaşmak kolay değildir.

Bu çalışmada nicel verilere dayanarak Bölgedeki imalat sektörü alt sektörlerine yönelik küme analiz çalışması yapılmıştır. Çalışmanın amacı, 3 Yıldız Analizine göre, öne çıkan sektörlerin belirlenmesi ve öne çıkan sektörlerde kümelenme potansiyelinin incelenmesidir. Böylece kümelenme potansiyeli gösteren sektörlerde rekabet edebilirliğin artırılması için küme geliştirme politikalarının uygulanabilirliği araştırılacaktır.

Sonuç olarak, ilgili çalışma Bölgede imalat sanayi sektöründe kümelenme ile ilgili uygulanacak projelere kaynak oluşturmak, dolayısıyla Bölgenin rekabet edebilirliği ve sürdürülebilirliğini artırmaya katkıda bulunmak amacıyla yazılmıştır.

Çalışma Özeti

Çalışmanın ilk aşamasında TR82 Bölgesi'nde imalat sanayi altında bulunan 24 sektörün 18'i analiz edilmiştir. Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı sektörü, işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı verileri açısından, büyüklük (sektörün ülke içindeki yeri), başatlık (sektörün bölge içindeki yeri) ve uzmanlaşma göstergelerini sağlayarak 3 yıldız alan tek sektör olarak öne çıkmaktadır. Diğer sektörler ise 2 yıldız olarak ülke genelinde olmasa da Bölge içinde önemli bir ağırlığa sahip sektörler olarak belirlenmiştir. Öne çıkan tüm sektörler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- ✓ Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı,
- ✓ Gıda ürünleri imalatı,
- ✓ Giyim eşyalarının imalatı,
- ✓ Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı,
- ✓ Mobilya imalatı,
- ✓ Elektrikli teçhizat imalatı

Çalışmanın ikinci aşamasında öne çıkan 6 imalat sektörü, diğer düzey 2 bölgeleri ile kıyaslanarak mevcut durum analizi yapılmıştır. Ayrıca sektörlerin il ve ilçelere göre dağılımı incelenmiş, 2014 – 2023 Bölge Planı'na altılık oluşturan İlçe Analizleri çalışmasından da faydalanılarak sektörlerin belirli bir ilçede veya bölgede yoğunlaşma durumları, sektördeki rekabet edebilirlik ve yenilikçilik kapasitesi incelenmiştir. Mevcut durum analizi sonrası küme geliştirme politikalarının uygulanacağı sektörler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- ✓ Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı
- ✓ Mobilya İmalatı

Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı sektörü imalat sanayinde bölge içinde öne çıkmakla beraber, ülke ekonomisi içinde belirli bir ağırlığı olan tek sektördür. Sektörün Bölge içinde girişimcilik kültürünün yüksek olduğu Tosya İlçesi'nde (Kastamonu) yoğunlaşması, İlçe'nin ahşap kapı sektöründe uzmanlaşmış olması ve sektör paydaşlarının iletişim ve ilişki ağının gelişebilir bir özellik göstermesi, ilgili sektörde küme geliştirme politikalarının uygulanabileceğini göstermektedir. Ağaç ve ağaç ürünleri imalatında Tosya İlçesi'ni Kastamonu Merkez İlçe takip etmektedir. Bölgede ağaç ve ağaç ürünleri ile mobilya imalatı sektörlerinde faaliyet gösteren işletmeler arasında son dönem etkileşim, işbirliği ve ortak tanıtım faaliyetlerinin artmakta olduğu gözlemlenmektedir. Bu yüzden küme geliştirme politikalarına mobilya imalatı sektörü de dâhil edilmiştir. Aktif bir küme oluşumu sayısal üstünlükten çok daha fazlasını gerektirmektedir. Bu haliyle küme ile sektörel yığılmayı birbirinden ayırmak gerekmektedir. Bu sebeple, öne çıkan diğer imalat sanayi alt sektörleri bölge ekonomisi içinde büyük bir ağırlığa sahip olmalarına rağmen, ağaç ve ağaç ürünleri imalatı ile mobilya imalatı sektörleri coğrafi yakınlık, gelişmiş ilişki ağları, belirli bir bölgede/ilçede yoğunlaşma özellikleri dikkate alınarak küme politikalarının uygulanmasında öncelikli olarak değerlendirilecektir.

Bölgede ahşap ürünleri imalatı¹ sektöründe küme geliştirme politikalarının uygulanmasındaki amaç rekabetçi ve sürdürülebilir bir yaklaşımla bölgesel kalkınmaya hizmet etmektir. İktisadi kalkınma daha çok fiziki sermaye artışı ile ilişkilendirilse de beşeri sermaye ve sosyal sermaye de kalkınmanın önemli bileşenleridir. Bu yüzden kümelenme vasıtasıyla bölgesel kalkınmayı amaçladığımızda fiziksel sermaye artışının desteklenmesinin yanı sıra beşeri sermayenin artırılması ve sosyal sermayenin geliştirilmesi de öne çıkmaktadır. Bölgede ahşap ürünleri imalatı sektöründe küme geliştirme politikası kapsamında uygulanması gereken faaliyetler, analizin sonuç ve öneriler kısmında bu amaçlar altında somutlaştırılmış ve sektörde uygulanması mümkün olan örneklerle yer verilmiştir.

1 İmalat sektörü altında yer alan ağaç ve ağaç ürünleri imalatı ile mobilya imalatı sektörleri birbirleri ile ilişkileri göz önünde bulundurularak ahşap ürünleri imalatı olarak değerlendirilecektir.

Analiz Yöntemi

Belirli bir bölgede küme potansiyeli gösteren sektörlerin tespiti için kullanılan pek çok yöntem bulunmaktadır. Bu çalışmada Bölgede imalat sanayi alt sektörlerinin ülke geneli içindeki yeri (büyüklük), Bölge içindeki yeri (başatlık) ve sektördeki uzmanlaşma seviyesinin belirlenmesine yönelik olarak üç yıldızlı bir derecelendirme sistemi kullanılmıştır. Büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma seviyesinin tespiti için eşik değerler belirlenmiş ve belirlenen bu değerlerin üzerinde yer alan sektörler 1 yıldız verilmiştir. Analiz sonucunda 3 yıldız alan sektörler, yani büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma kriterlerinin tümü açısından eşik değerinden yüksek değer alan sektörler küme potansiyeli gösteren sektörler olarak değerlendirilmiştir.

Kriterler

➤ Büyüklük

Bölgede belirli bir sektördeki işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı, ülke genelinde ilgili sektörde işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarına oranlanır. Bu oran eşik değeri ile karşılaştırılır.

- ✓ (ei): Bölgede ilgili sektördeki işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı
- ✓ (Ei): Ülke genelinde ilgili sektördeki işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı
- ✓ Eşik Değeri: 3,85 (Türkiye’de 26 bölge bulunduğu için $(1/26*100)$ değeri alınmıştır.)
- ✓ $(ei/Ei) > \text{Eşik Değeri}$ ise ilgili sektör 1 yıldız alır.

➤ Başatlık

Bölgede belirli bir sektördeki işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı, Bölgedeki tüm sektörlerdeki işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarına oranlanır. Bu oran eşik değeri ile karşılaştırılır.

- ✓ (ei): Bölgede ilgili sektördeki işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı
- ✓ (en): Bölgedeki tüm sektörlerde işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı
- ✓ Eşik Değeri: 5,56 (Bölgede 18 sektör analiz edildiği için $(1/18*100)$ değeri alınmıştır.)
- ✓ $(ei/en) > \text{Eşik Değeri}$ ise ilgili sektör bir yıldız almaktadır.

➤ Uzmanlaşma

Bölgede ilgili sektördeki işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı bölge içinde, ülkenin genelindeki payı ile karşılaştırıldığında daha yüksek bir yoğunluk gösteriyorsa, bu ilgili sektörün bölgede ihtisaslaştığını göstermektedir.

- ✓ (ei): Bölgede ilgili sektördeki işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı
- ✓ (en): Bölgedeki tüm sektörlerde işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı
- ✓ (Ei): Ülkede ilgili sektördeki işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı
- ✓ (EN): Ülkedeki tüm sektörlerde işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı
- ✓ $(ei/en) > (Ei/EN)$ ise ilgili sektör 1 yıldız almaktadır.

Tablo 1: Analizde Yer Alan Kriterler ve Eşik Değerleri

Kriter	Formül	Eşik Değeri	Yıldız Alma Koşulu
Büyüklik	(ei/Ei)	3,85	$(ei/Ei) > 3,85$
Başatlık	(ei/en)	5,56	$(ei/en) > 5,56$
Uzmanlaşma	$(ei/en)/(Ei/EN)$	1,00	$(ei/en) / (Ei/EN) > 1$

Sektörler

Analiz çalışmasında NACE Revize 2 faaliyet sınıflandırmasına göre, C - İmalat Sanayi altında bulunan 24 sektörün 18'i analiz edilmiştir. Tablo 2 ile belirtildiği gibi bazı sektörlerde Bölgede faaliyet gösteren firma bulunmadığı veya firma sayısı 3'ten az olduğu için, yeterli veri açıklanmadığı için bu sektörler analize dahil edilmemiştir.

Tablo 2: İmalat Sanayi Alt Sektörleri

Alt Sektör	Açıklama
10 - Gıda ürünleri imalatı	
11 - İçeceklerin imalatı	Bölge'de faaliyet gösteren firma bulunmamaktadır.
12 - Tütün ürünleri imalatı	Bölge'de faaliyet gösteren firma bulunmamaktadır.
13 - Tekstil ürünleri imalatı	
14 - Giyim eşyalarının imalatı	
15 - Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	
16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülen eşyaların imalatı	
17 - Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	Bölgede faaliyet gösteren 1 firma bulunduğu için yeterli veri açıklanmamıştır.
18 - Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	
19 - Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	Bölgede faaliyet gösteren 2 firma bulunduğu için yeterli veri açıklanmamıştır.
20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	
21 - Temel eczacılık ürünlerinin ve eczalığa ait malzemelerin imalatı	Bölgede faaliyet gösteren 2 firma bulunduğu için yeterli veri açıklanmamıştır.
22 - Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	
23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	
24 - Ana metal sanayi	
25 - Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	
26 - Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	
27 - Elektrikli teçhizat imalatı	
28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	
29 - Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (römork) imalatı	Bölgede faaliyet gösteren 2 firma bulunduğu için yeterli veri açıklanmamıştır.
30 - Diğer ulaşım araçlarının imalatı	
31 - Mobilya İmalatı	
32 - Diğer İmalatlar	
33 - Makine ve donanımların kurulumu ve onarımı	

Kaynak: (TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010)

Veri Kapsamı

Küme potansiyeli gösteren sektörlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen analiz çalışmasının uygulanmasında 2010 yılı TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri (YSHİ) verilerine göre; bölgesel ve ülke genelinde işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı bilgileri kullanılmıştır. Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri düzey 2 bölgesi düzeyinde yayınlanmakta olup, sektör verileri NACE Revize 2 faaliyet sınıflandırmasına göre hazırlanmıştır. Analiz çalışması sonrasında, küme potansiyeli gösteren sektörlerin diğer düzey 2 bölgeleri ile karşılaştırılmasında yine 2010 yılı Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri kullanılmıştır. Sonrasında sektörün bölgedeki il ve ilçelerdeki durumunu analiz etmeye yönelik olarak yapılan çalışmalarda Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları (TSO) 2011 işyeri verileri kullanılmıştır. Son aşamada, ilgili sektörlerin geliştirilmesi için uygulanması gereken politikaların belirlenmesinde kullanılan nicel verilere ek olarak, TR82 Bölgesi 2014 – 2023 Bölge Planı'na altlık oluşturan İlçe Analizleri kapsamında il ve ilçelerde yapılan saha çalışmaları ve odak grup toplantılarında oluşturulan ilçe stratejilerinden faydalanılmıştır.

1. Analiz Uygulaması

1.1 TR82 Bölgesi ve Türkiye İmalat Sanayi Alt Sektörleri Verileri

TR82 Bölgesi'nde 2010 yılı YSHİ verilerine göre imalat sanayinde faaliyet gösteren işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı Tablo 3 ile belirtildiği gibidir.

Tablo 3: TR82 Bölgesi İmalat Sanayi Alt Sektörleri Verileri

	İşyeri Sayısı	İstihdam Sayısı	Ciro Miktarı (TL)
İmalat Sanayi Toplamı	3.253	20.054	1.851.130.008
10 - Gıda ürünleri imalatı	491	3.685	571.138.690
13 - Tekstil ürünleri imalatı	78	974	31.504.012
14 - Giyim eşyalarının imalatı	238	4.280	222.582.665
15 - Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	12	54	832.639
16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı	1.066	3.630	576.933.398
18 - Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	46	240	6.532.494
20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	9	127	6.712.075
22 - Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	103	483	28.407.814
23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	180	2.314	103.255.623
24 - Ana metal sanayi	4	(***)	(***)
25 - Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	431	1.286	67.501.956
26 - Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	3	(***)	(***)
27 - Elektrikli teçhizat imalatı	43	1.345	(***)
28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	6	(**)	(**)
30 - Diğer ulaşım araçlarının imalatı	4	27	745.317
31 - Mobilya İmalatı	444	927	31.199.545
32 - Diğer İmalatlar	8	52	(***)
33 - Makine ve donanımların kurulumu ve onarımı	80	94	(***)

**Gizlenmiş girişimlere ait bilgilerin aritmetik işlem sonucu elde edilmesini önlemek amacı ile verilmemiştir.

***Girişim sayısı üç ve daha fazla olduğu halde bir veya iki girişimin hakim durumda olması nedeniyle bilgiler verilmemiştir.

Kaynak: (TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010)

Türkiye’de 2010 yılı YSH verilerine göre imalat sanayinde faaliyet gösteren işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı Tablo 4 ile belirtildiği gibidir.

Tablo 4: Türkiye İmalat Sanayi Alt Sektörleri Verileri

	İşyeri Sayısı	İstihdam Sayısı	Ciro Miktarı (TL)
İmalat Sanayi Toplamı	328.440	2.583.136	448.366.352.950
10 - Gıda ürünleri imalatı	42.715	372.530	82.953.578.327
13 - Tekstil ürünleri imalatı	21.635	328.941	46.533.852.293
14 - Giyim eşyalarının imalatı	54.365	403.407	34.403.443.875
15 - Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	7.226	52.212	4.889.965.877
16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı	23.559	67.783	7.431.763.686
18 - Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	12.091	51.677	5.448.414.810
20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	4.364	61.233	29.539.932.273
22 - Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	17.310	160.059	28.521.654.212
23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	14.420	190.841	31.732.258.162
24 - Ana metal sanayi	2.543	100.564	59.315.545.107
25 - Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	49.149	250.955	28.563.293.367
26 - Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	653	24.100	6.891.056.867
27 - Elektrikli teçhizat imalatı	7.368	116.812	31.180.181.343
28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	13.276	154.955	21.749.630.211
30 - Diğer ulaşım araçlarının imalatı	879	29.359	5.465.230.097
31 - Mobilya İmalatı	33.857	151.585	10.771.520.202
32 - Diğer İmalatlar	8.264	49.618	7.968.533.137
33 - Makine ve donanımların kurulumu ve onarımı	6.734	43.568	3.573.201.699

Kaynak: (TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010)

1.2 Büyüklük, Başatlık ve Uzmanlaşma Kriterleri

Tablo 5 ile belirtildiği üzere işyeri sayısı, istihdam ve ciro miktarı kullanılarak; büyüklük (ei/Ei), başatlık(ei/en) ve uzmanlaşma(ei/en)/(Ei/EN) kriterleri hesaplanmıştır.

Tablo 5: Büyüklük, Başatlık ve Uzmanlaşma Kriterleri

Kod	İşyeri Sayısı			İstihdam Sayısı			Ciro Miktarı (TL)		
	ei/Ei	ei/en	$(ei/en)/(Ei/EN)$	ei/Ei	ei/en	$(ei/en)/(Ei/EN)$	ei/Ei	ei/en	$(ei/en)/(Ei/EN)$
10	1,1	15,1	1,2	1	18,4	1,3	0,7	30,9	1,7
13	0,4	2,4	0,4	0,3	4,9	0,4	0,1	1,7	0,2
14	0,4	7,3	0,4	1,1	21,3	1,4	0,6	12	1,6
15	0,2	0,4	0,2	0,1	0,3	0,1	0	0	0
16	4,5	32,8	4,6	5,4	18,1	6,9	7,8	31,2	18,8
18	0,4	1,4	0,4	0,5	1,2	0,6	0,1	0,4	0,3
20	0,2	0,3	0,2	0,2	0,6	0,3	0	0,4	0,1
22	0,6	3,2	0,6	0,3	2,4	0,4	0,1	1,5	0,2
23	1,2	5,5	1,3	1,2	11,5	1,6	0,3	5,6	0,8
24	0,2	0,1	0,2	-	-	-	-	-	-
25	0,9	13,2	0,9	0,5	6,4	0,7	0,2	3,6	0,6
26	0,5	0,1	0,5	-	-	-	-	-	-
27	0,6	1,3	0,6	1,2	6,7	1,5	-	-	-
28	0	0,2	0	-	-	-	-	-	-
30	0,5	0,1	0,5	0,1	0,1	0,1	0	0	0
31	1,3	13,6	1,3	0,6	4,6	0,8	0,3	1,7	0,7
32	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	0,1	-	-	-
33	1,2	2,5	1,2	0,2	0,5	0,3	-	-	-

Kaynak: TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010 verileri kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

1.3 Eşik Değerinin Üzerinde Bulunan Sektörler

İşyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı kullanılarak hesaplanan büyüklük (e_i/E_i), başatlık(e_i/en) ve uzmanlaşma(e_i/en)/(E_i/EN) kriterleri eşik değerlerle karşılaştırılmış olup, eşik değerinden büyük olan sektörler Tablo 6 ile belirtilmiştir.

Tablo 6: Eşik Değerinin Üzerinde Bulunan Sektörler

Kod	İşyeri Sayısı			İstihdam Sayısı			Ciro Miktarı (TL)		
	Büyüklik	Başatlık	Uzmanlaşma	Büyüklik	Başatlık	Uzmanlaşma	Büyüklik	Başatlık	Uzmanlaşma
10		15,1	1,2		18,4	1,3		30,9	1,7
14		7,3			21,3	1,4		12,0	1,6
16	4,5	32,8	4,6	5,4	18,1	6,9	7,8	31,2	18,8
23			1,3		11,5	1,6		5,6	
25		13,2			6,4				
27					6,7	1,5			
31		13,6	1,3						
33			1,2						

*Eşik değerler büyüklük kriteri için 3,85; başatlık kriteri için 5,56; uzmanlaşma kriteri için 1 olarak hesaplanmıştır.

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu 2010 verileri kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

1.4 Analize Göre Bölgede Öne Çıkan Sektörler

Bölgede imalat sanayi altında bulunan 24 sektörün 18'i incelenerek 6 sektörün küme potansiyeli gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sektörler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- ✓ Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı,
- ✓ Gıda ürünleri imalatı,
- ✓ Giyim eşyalarının imalatı,
- ✓ Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı,
- ✓ Mobilya imalatı,
- ✓ Elektrikli teçhizat imalatı

Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı sektörü işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı verileri açısından, büyüklük (sektörün ülke içindeki yeri), başatlık (sektörün Bölge içindeki yeri) ve uzmanlaşma kriterlerini sağlayarak 3 yıldız alan tek sektör olarak öne çıkmaktadır.

Gıda ürünleri imalatı, giyim eşyalarının imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünler imalatı, mobilya imalatı ve elektrikli teçhizat imalatı sektörleri işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı dikkate alınarak 2 yıldız alan sektörler olarak sıralanmıştır. İlgili sektörler başatlık ve/veya uzmanlaşma kriterlerine göre yıldız alırken, büyüklük kriteri açısından eşik değerinin altında kalmışlardır. Büyüklük kriterinde eşik değerinin üzerinde yer alan, yani ülke ekonomisi içinde belirli bir ağırlığı olan, tek sektör ağaç ve ağaç ürünleri imalatıdır. Eşik değerinin üzerinde olan sektörlerle 1 yıldız verildiğinde, öne çıkan sektörler sırasıyla Tablo 7 ile belirtilmiştir.

Tablo 7: Analize Göre Bölgede Öne Çıkan Sektörler

Alt Sektörler	İşyeri Sayısı			İstihdam Sayısı			Ciro Miktarı (TL)		
	Büy.	Baş.	Uzm.	Büy.	Baş.	Uzm.	Büy.	Baş.	Uzm.
16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı	*	*	*	*	*	*	*	*	*
10 - Gıda ürünleri imalatı		*	*		*	*		*	*
14 - Giyim eşyalarının imalatı		*			*	*		*	*
23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı			*		*	*		*	
31 - Mobilya imalatı		*	*						
27 - Elektrikli teçhizat imalatı					*	*			

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu 2010 verileri kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

2. Küme Potansiyeli Gösteren Sektörlerde Mevcut Durum Analizi

Birinci kısımda küme potansiyeli gösteren sektörleri belirlemek amacıyla işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı kullanılarak yapılan analizde, ağaç ve ağaç ürünleri imalatı sektörü, büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma kriterleri açısından 3 yıldız alan tek sektör olarak belirlenmiştir. 2 yıldız alan sektörler sırasıyla gıda ürünleri imalatı, giyim eşyalarının imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünler imalatı, mobilya imalatı ve elektrikli teçhizat imalatı olarak belirlenmiştir.

Bu kısımda Bölgede küme potansiyeli gösteren sektörlerdeki mevcut durum düzey 2 bölgeleri ile karşılaştırılacak, sonrasında sektörün Bölge il ve ilçelerindeki durumu detaylı olarak incelenerek sektörde bulunan işletmeleri rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirlikleri değerlendirilecektir.

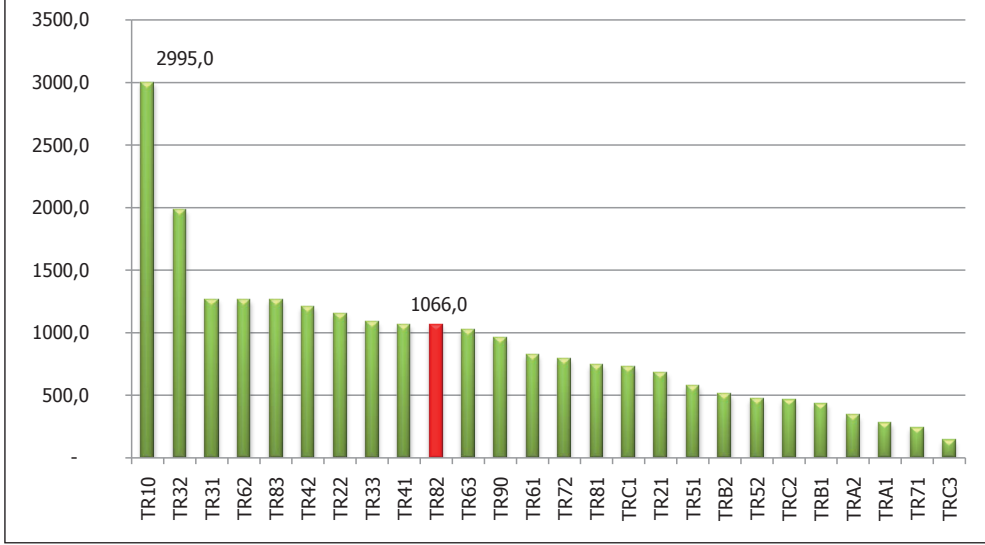
2.1. Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ürünleri İmalatı

TR82 Bölgesi'nde orman varlığının yüksek olmasına paralel olarak ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatının öne çıktığı görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre ağaç ve ağaç ürünleri sektörü, işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından Bölgede 3 yıldız alan tek sektördür. 2010 TÜİK YSH verilerine göre, işyeri sayısı açısından Bölgedeki imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık %33'ü, istihdamın %18'i ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı sektöründe bulunmaktadır. Ciro miktarı açısından ise Bölgede sanayi ve hizmet sektöründeki toplam cironun %31'ini oluşturmaktadır.

Bölgenin ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında, işyeri sayısı açısından 26 Bölge arasında 10. sırada olduğu görülmektedir (Bkz. Grafik 1). İlk sırada İstanbul, 2. sırada ise Denizli merkezli TR32 Bölgesi bulunmaktadır.

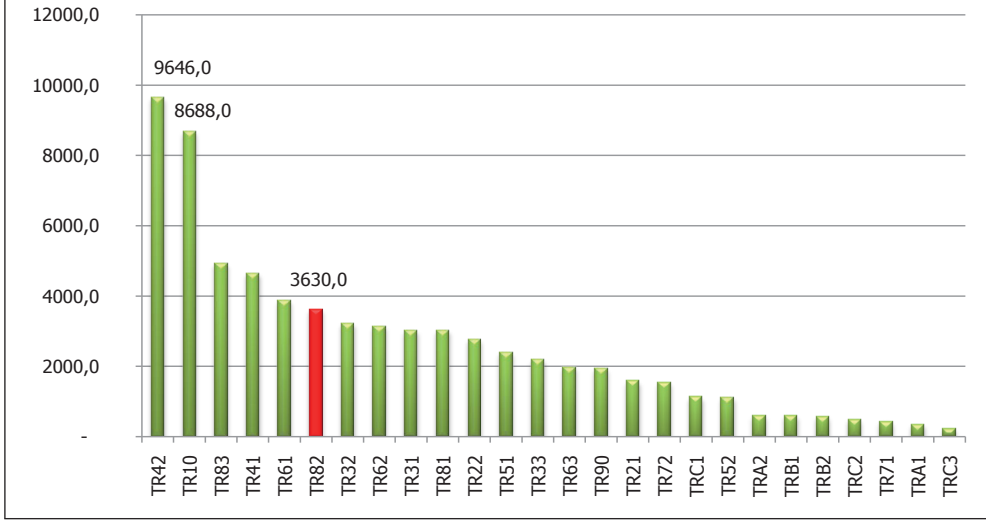
Grafik 1: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Ağaç Ürünleri İmalatı İşyeri Sayısı

Kaynak: (TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010)

Sektörde istihdam sayısı açısından düzey 2 bölgeleri arasında bir sıralama yapıldığında TR82 Bölgesi'nin 6. sırada bulunduğu görülmektedir (Bkz. Grafik 2). İlk sırada Kocaeli merkezli TR42 Bölgesi, 2. sırada ise İstanbul bulunmaktadır.

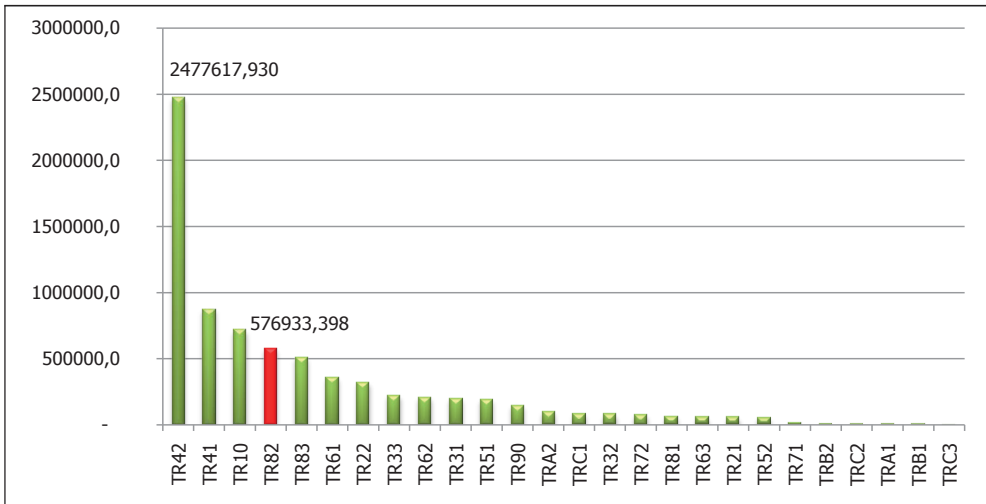
Grafik 2: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Ağaç Ürünleri İmalatı İstihdam Sayısı

Kaynak: (TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010)

Sektörde ciro miktarı açısından düzey 2 bölgeleri arasında bir sıralama yapıldığında TR82 Bölgesi'nin 4. sırada bulunduğu görülmektedir. İlk sırada Kocaeli merkezli TR42 Bölgesi, 2. sırada Bursa merkezli TR41 Bölgesi, 3. sırada ise İstanbul bulunmaktadır (Bkz. Grafik 3).

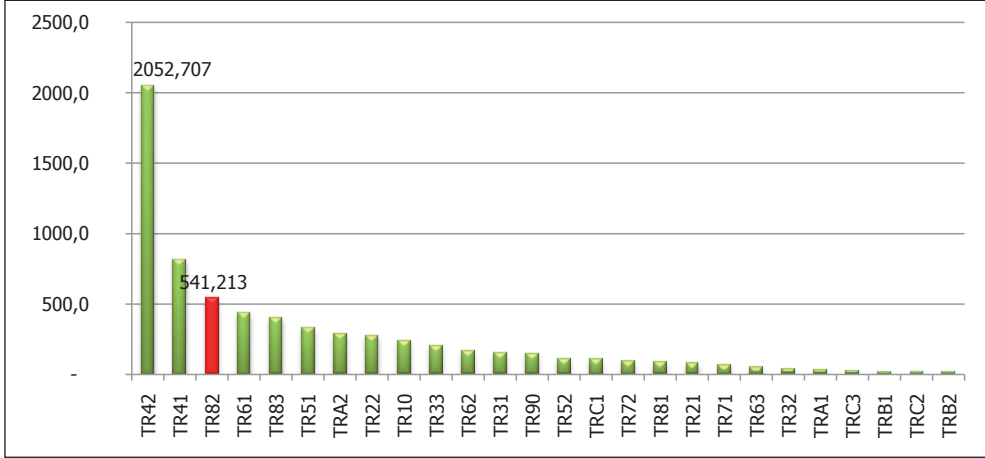
Grafik 3: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Ağaç Ürünleri İmalatı Ciro Miktarı (Bin TL)

Kaynak: (TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010)

Grafik 4 ile belirtildiği üzere düzey 2 bölgelerinde ciro/işyeri sayısı oranı hesaplanmıştır. Ciro/işyeri sayısı oranı bir sektördeki işyeri başına düşen satış miktarını göstermektedir. Türkiye genelindeki ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri sektöründe ciro/işyeri sayısı oranı 315.453 TL olarak hesaplanmış olup; TR82 Bölgesi değeri (541.213 TL) Türkiye ortalamasından oldukça yüksektir. Düzey 2 bölgeleri arasında bir karşılaştırma yapıldığında TR82 Bölgesi işletmelerin satış potansiyelinin en yüksek olduğu 3. bölge olarak öne çıkmaktadır. İlk sırada ise Kocaeli merkezli TR42 Bölgesi, 2. sırada ise Bursa merkezli TR41 Bölgesi bulunmaktadır.

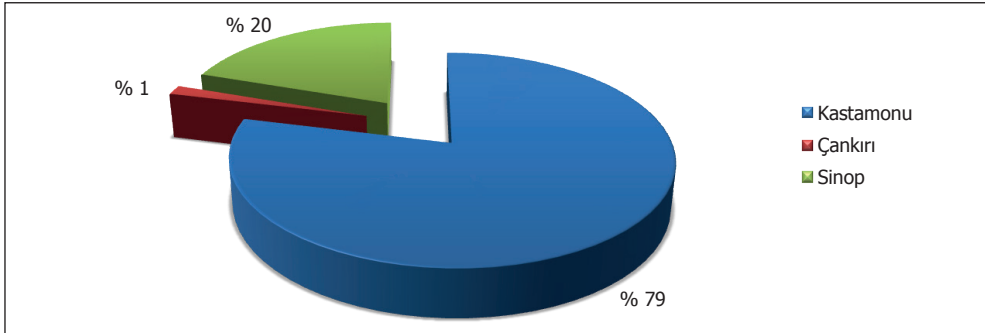
Grafik 4: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Ağaç Ürünleri İmalatı Ciro/İşyeri Sayısı Oranı (Bin TL)

Kaynak: (TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010)

Bölgede ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatında işyeri sayısının illere göre dağılımı Grafik 5 ile belirtilmiştir. Buna göre sektörde faaliyet gösteren işyerlerinin yaklaşık %79'u Kastamonu'da, %20'si Sinop'ta ve %1,5'i Çankırı'da bulunmaktadır.

Grafik 5: Ağaç Ürünleri İmalatı İşyeri Sayısının İllere Göre Dağılımı (%)

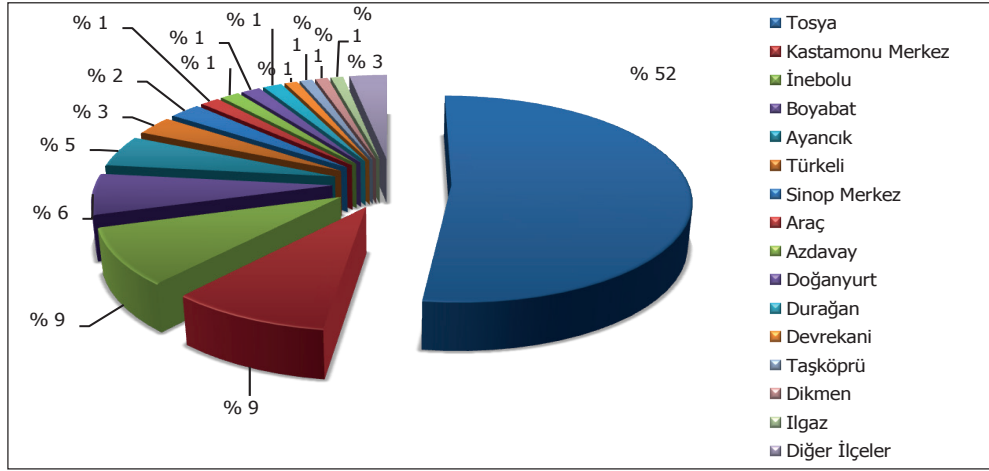

Kaynak: (Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları, 2011)

Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatında alt sektörlerde faaliyet gösteren firmalara bakıldığında, firmaların %59'unun bina doğramacılığı ve marangozluk ürünleri, %30'unun ağaçların biçilmesi ve planyalanması sektörlerinde faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatında ilçelere göre dağılım incelendiğinde ise Tosya İlçesi'nin %52'lik bir oran ile toplam işyeri sayısının yarısından fazlasına sahip olduğu görülmektedir (Bkz. Grafik 6). Tosya'yı sırasıyla Kastamonu Merkez (%9), İnebolu (%9), Boyabat (%6), Ayancık (%5), Türkeli (%3) ve Sinop Merkez (%2) izlemektedir. Görüldüğü üzere sektörde Kastamonu ilçeleri ön sıralarda bulunmaktadır.

Grafik 6: Ağaç Ürünleri İmalatı İşyeri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: (Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları, 2011)

Bölgede girişimcilik kültürünün en yüksek olduğu ilçelerden biri olan Tosya, ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatında kümelenme potansiyeli göstermektedir. Tosya'da ilgili sektörde faaliyet gösteren işletmelerin %93'ü ahşap pencere, kapı ve bunların kasaları ve eşikleri ile ahşap merdiven, tırabzan, veranda, parmaklık vb. imalatı alt sektöründe faaliyet göstermektedir. Fakat üretim tesisleri çoğunlukla küçük ve orta büyüklükteki tesislerden oluşmakta olup, işletmeler farklılaştırılmış ve tasarıma dayalı ürünler ile rekabet etmek yerine fiyat rekabeti yapmaktadırlar. Küçük işletmelerin tanıtım ve markalaşmaya ayırdıkları bütçeler de kısıtlı olmaktadır. Ortak atölyelerin kurularak bazı standart üretim basamaklarının bu atölyelerde yapılması ölçek ekonomisinden faydalanmak adına önemli bir adım olacaktır. İşletmelerin hâlihazırda yurt içi ve yurt dışı pazarlara hitap ettiği düşünülürse, yeterli tanıtım ve markalaşma çalışması sonrasında bu pazarların genişleyeceği düşünülmektedir.

Ağaç ve ağaç ürünleri sektöründe Tosya İlçesi'ni Kastamonu Merkez İlçe takip etmektedir. Kastamonu Merkez'de daha büyük ölçekli firmalar bulunmakla birlikte tanıtım konusunda son yıllarda önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Bölgede ağaç ve ağaç ürünleri ile mobilya imalatı sektörlerinde faaliyet gösteren sektörler arasında son dönemlerde etkileşim ve işbirliğinin artmakta olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle sektörel fuar organizasyonlarının Bölgede ortak tanıtım ve pazarlama stratejilerine katkılarının büyük olacağı düşünülmektedir. Türkiye'de ilk ve tek olma özelliği taşıyan 'Kastamonu Ahşap Fuarı' sektör firmalarını bir araya getiren ve ürünlerin tanıtımını sağlayan önemli bir adımdır. 2011 yılından beri organize edilen fuarda ahşap el oyma, mobilya, ahşap dekorasyon, masif ahşap ve endüstriyel ürünler sergilenmektedir.

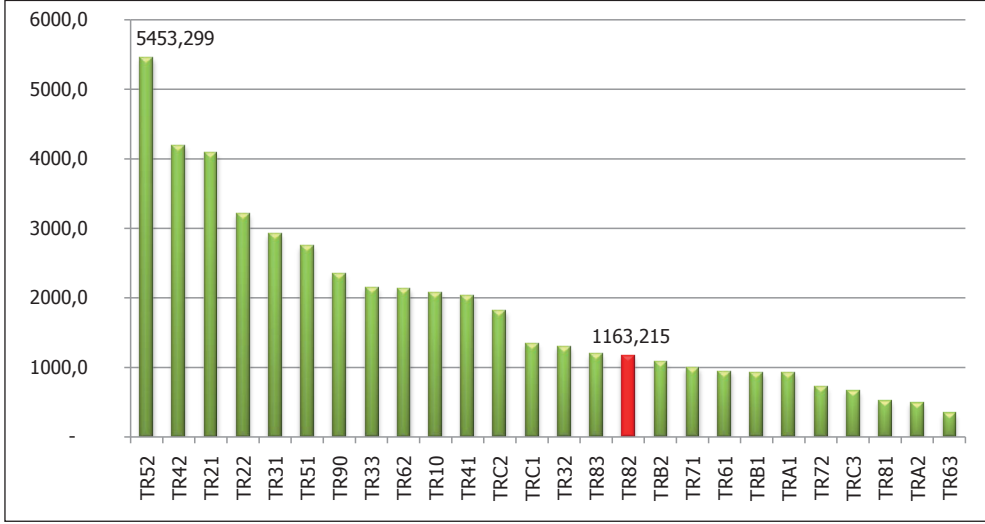
2.2. Gıda Ürünleri İmalatı

2010 TÜİK verilerine göre, TR82 Bölgesi'nde tarım sektörünün bölgesel Gayri Safi Katma Değer (GSKD) içindeki payı %22,6 olup, bu oran Türkiye ortalaması olan %9,5'in oldukça üzerindedir. Bölgede tarım sektörünün ağırlığının fazla olmasına paralel olarak gıda ürünlerine yönelik imalat faaliyetlerinin öne çıktığı görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre, gıda ürünleri imalatı işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından Bölgede 2 yıldız alan sektörlerden biridir. İşyeri sayısı açısından imalat sektöründeki işyerlerinin %15,1'i, istihdam açısından Bölgedeki çalışanların %18,4'ü gıda ürünleri imalatı sektöründe bulunmaktadır. Ciro miktarı açısından ise, Bölgede imalat sektörü toplam cirosunun %31 gibi büyük bir payını gıda ürünleri imalatı oluşturmaktadır.

Bölgede önemli bir yere sahip olan gıda ürünleri imalatı sektörü, düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında 26 bölge arasında işyeri sayısı açısından 23. sırada, istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından ise 21. sırada yer almaktadır. Ciro/işyeri sayısı oranı açısından ise 16. sırada bulunmaktadır. İşyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından İstanbul ilk sırada yer almaktadır. Ciro/işyeri sayısı oranı Türkiye genelinde gıda imalatı sektöründe 1.902.025 TL olarak hesaplanmış olup; TR82 Bölgesi değeri (1.163.215 TL) Türkiye ortalamasından oldukça düşüktür. Düzey 2 bölgeleri arasında bir sıralama yapıldığında Konya Merkezli TR52 Bölgesi 5.453.299 TL ile ilk sırada bulunmaktadır.

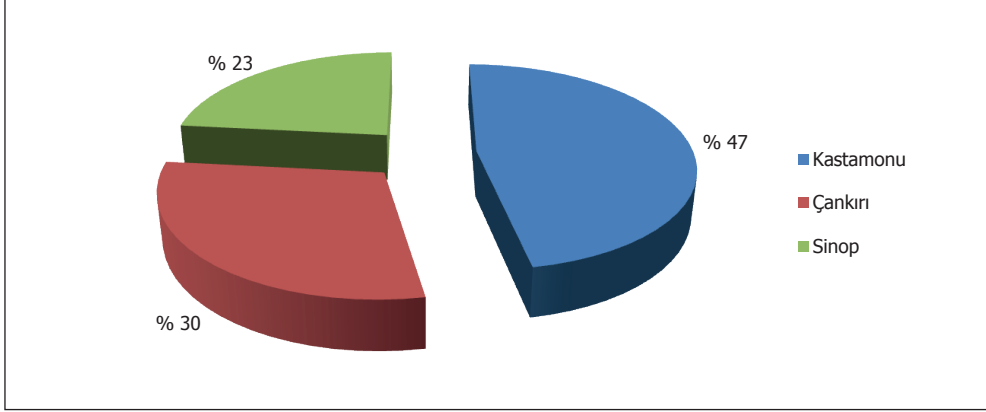
Grafik 7: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Gıda Ürünleri İmalatı Ciro/İşyeri Sayısı Oranı (Bin TL)

Kaynak: (TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010)

Bölgede gıda ürünleri imalatında işyeri sayısının illere göre dağılımı Grafik 8 ile belirtilmiştir. Buna göre Bölgede gıda ürünleri imalatında faaliyet gösteren işyerlerinin yaklaşık %47'si Kastamonu'da, %30'u Çankırı'da ve %23'ü Sinop'ta bulunmaktadır.

Grafik 8: Gıda Ürünleri İmalatı İşyeri Sayısının İllere Göre Dağılımı (%)

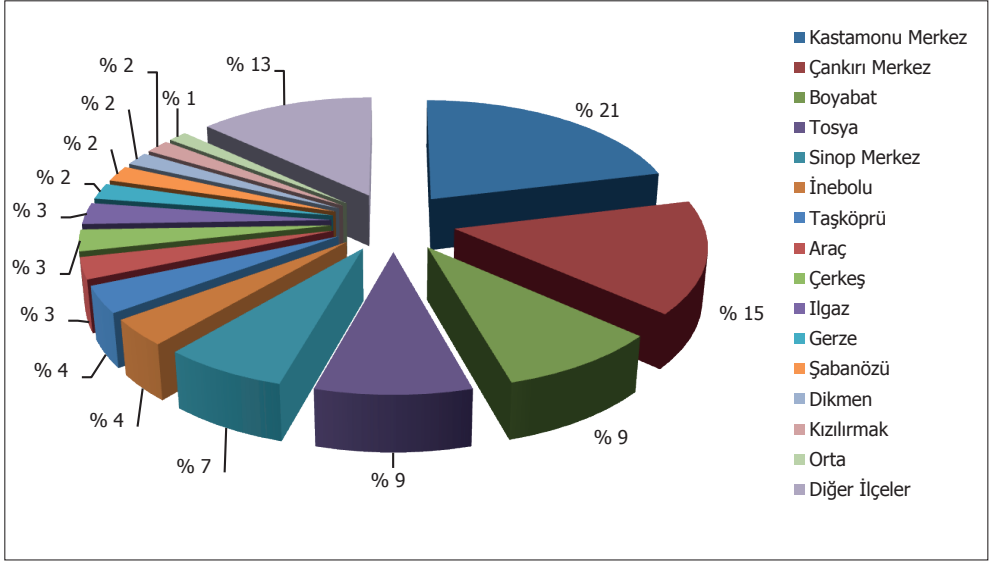

Kaynak: (Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları, 2011)

Gıda ürünleri sektöründe alt sektörlerde faaliyet gösteren firmalara bakıldığında, firmaların %22'sinin ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı, %19'unun öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı, %14'ünün süthane işletmeciliği ve peynir imalatı ve %6'sının balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması sektörlerinde faaliyet gösterdiği görülmektedir

Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı ve süthane işletmeciliği ve peynir imalatı Kastamonu İli'nde yoğunlaşmaktadır. Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı ile ilgili faaliyet gösteren işletmelerin büyük bir çoğunluğu ise Çankırı'da olup, Çankırı gıda ürünleri imalatında faaliyet gösteren işletmelerin %41'ini oluşturmaktadır. Balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması alt sektöründeki faaliyetler ise çoğunlukla Sinop ile sınırlıdır. Gıda ürünleri imalatında ilçelere göre dağılım incelendiğinde ise Kastamonu Merkez İlçe'nin yaklaşık %21, Çankırı Merkez İlçe'nin %15, Sinop'un Boyabat İlçesi'nin %9, Kastamonu'nun Tosya İlçesi'nin %9 ve Sinop Merkez İlçe'nin %7 pay aldığı görülmektedir (Bkz. Grafik 9).

Grafik 9: Gıda Ürünleri İmalatı İşyeri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: (Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları, 2011)

Bölgede gıda imalatı sektöründe katma değerın yükseltilmesi yenilikçi ürünlerin üretimi ve özellikle bazı ürünlerde yeterli tanıtımın yapılabilmesine bağlıdır. Gıda sektörü yapısı itibarıyla turizm sektörü ile de bağlantılıdır. Tarihi yapısı ve doğal güzellikleriyle yurt içinden ve yurt dışından turistlerin ilgi odağı olabilecek potansiyele sahip olan Bölgede, yerel ve doğal ürünlerinin daha etkin pazarlanmasıyla turizmin gelir getirici bir sektör haline gelmesi sağlanabilir.

Örneğin; Bölge'nin iki coğrafi işaretli ürününden biri olan Taşköprü Sarımsağının tanıtımı amacıyla her yıl yapılan 'Uluslararası Taşköprü Kültür ve Sarımsak Festivali' kapsamında 2012 yılında Pompeipolis Tarım, Orman, Hayvancılık Tarımsal Gıda Fuarı düzenlenmiştir. Aynı şekilde, sadece Kastamonu'da yetişen ve Türkiye'nin ilk presidium ürünü olan siyez bulgurunun tanıtımı için İhsangazi İlçesi'nde Sepetçioğlu ve Siyez Bulguru Festivali düzenlenmektedir. Bu şekilde, genelde üreticilerin bir araya gelerek kurdukları üretici birliklerinin de katkılarıyla organize edilen fuarların gıda sektörünün yanı sıra turizm sektörüne de gelir sağlayacağı bilinmektedir.

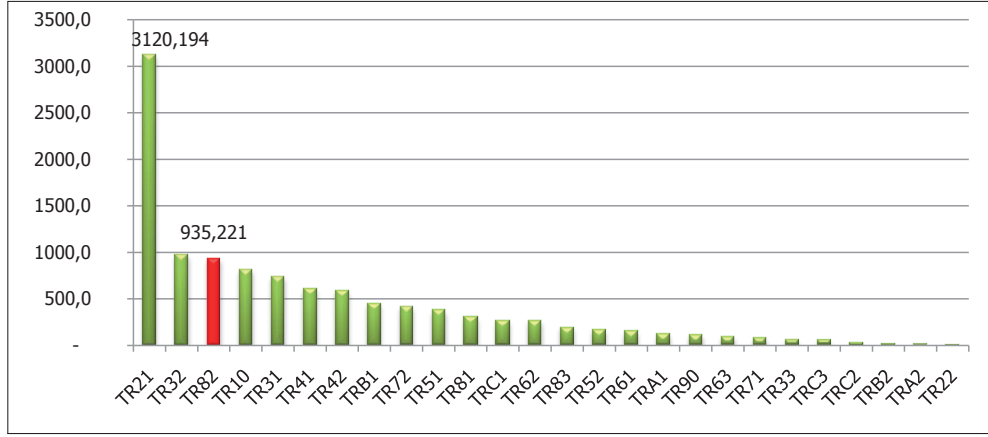
2.3. Giyim Eşyalarının İmalatı

TR82 Bölgesi'nde giyim eşyaları imalatının son yıllarda gelişmekte olduğu görülmektedir. Giyim eşyaları imalatı emek yoğun bir sektör olması sebebiyle Bölgede en çok istihdamı barındıran sektör olarak öne çıkmaktadır. Analiz sonuçlarına göre, giyim eşyaları imalatı istihdam sayısı ve ciro açısından Bölgede 2 yıldız alan sektörlerden biridir. Bölgedeki imalat sektöründe toplam istihdamın %21,3'ü, cironun %12'si ve işyeri sayısının da %7,3'ü bu sektörde bulunmaktadır.

Giyim eşyaları imalatı Bölgede önemli bir yere sahip olmasına rağmen, düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında 26 bölge arasında alt sıralarda yer almaktadır. Giyim eşyaları imalatı işyeri sayısı açısından 26 bölge arasında 23. sırada, istihdam sayısı açısından da 14. sırada ve ciro miktarı açısından ise 13. sırada yer almaktadır. Grafik 10 ile belirtildiği üzere düzey 2 bölgelerinde giyim eşyaları imalatında ciro/işyeri sayısı oranı hesaplanmıştır. Türkiye genelindeki giyim eşyaları imalatında ciro/işyeri sayısı oranı 632.823 TL olarak hesaplanmış olup, TR82 Bölgesi değeri (935.221 TL) Türkiye ortalamasından oldukça yüksektir. Düzey 2 bölgeleri arasında bir karşılaştırma yapıldığında TR82 Bölgesi işletmelerin satış potansiyelinin en yüksek olduğu 3. bölge olarak öne çıkmaktadır. İlk sırada ise Tekirdağ merkezli TR21 Bölgesi, 2. sırada ise Denizli merkezli TR32 Bölgesi bulunmaktadır. Bu durum yeni işletmelerin kurulması açısından Bölgenin cazip bir yatırım yeri olduğunu göstermektedir.

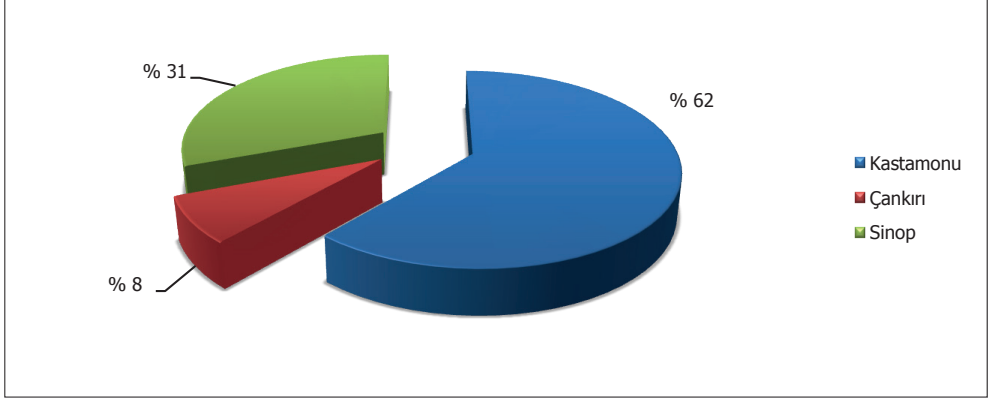
Grafik 10: Düzey 2 Bölgeleri İtibariyle Giyim Eşyaları İmalatı Ciro/İşyeri Sayısı Oranı (Bin TL)

Kaynak: (TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010)

Bölgede giyim eşyaları imalatında işyeri sayısının illere göre dağılımı Grafik 11 ile belirtilmiştir. Buna göre Bölgede giyim eşyaları imalatında faaliyet gösteren işyerlerinin yaklaşık %62'si Kastamonu'da, %31'i Sinop'ta ve %8'i Çankırı'da bulunmaktadır.

Grafik 11: Giyim Eşyaları İmalatı İşyeri Sayısının İllere Göre Dağılımı (%)

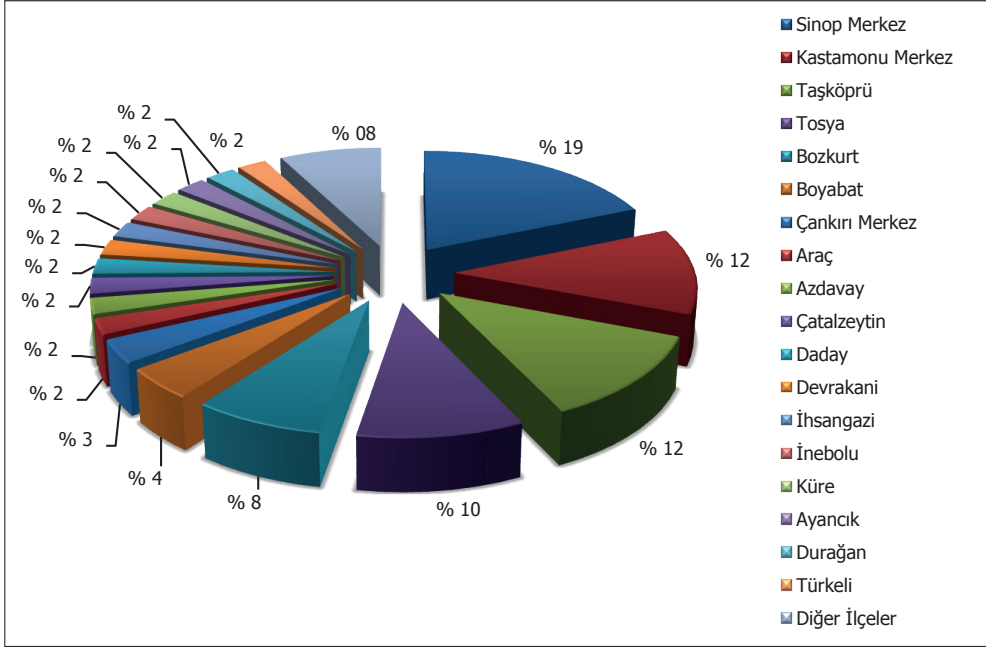

Kaynak: (Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları, 2011)

Giyim eşyaları imalatı sektöründe alt sektörlerde faaliyet gösteren firmalara bakıldığında, firmaların %67'sinin diğer dış giyim eşyaları imalatı, %12'sinin örme ve tığ işi diğer giyim eşyası imalatı ve %10'unun iç giyim eşyası imalatı sektörlerinde faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Giyim eşyaları imalatında İl bazında Kastamonu öne çıkmasına rağmen, ilçelere göre dağılım incelendiğinde Sinop Merkez İlçe'nin %19 ile ilk sırada bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, Kastamonu Merkez İlçe'nin %12, Kastamonu'nun Taşköprü, Tosya ve Bozkurt ilçelerinin sırasıyla %12, %10 ve %8 pay aldığı görülmektedir.

Grafik 12: Giyim Eşyaları İmalatı İşyeri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: (Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları, 2011)

Giyim eşyaları imalatı Bölgede yüksek istihdam sağlayan ve ciro miktarı yüksek olan bir sektör olmakla birlikte firma başına istihdamın en yüksek olduğu sektörlerden biridir. Firmalar genelde büyük ölçekli olmakla birlikte genel olarak büyük markalara satış yapılmaktadır. Bu sebeple hem coğrafi yakınlık, hem ilişki ağları açısından sektörde bir küme oluşumundan söz etmek oldukça güçtür.

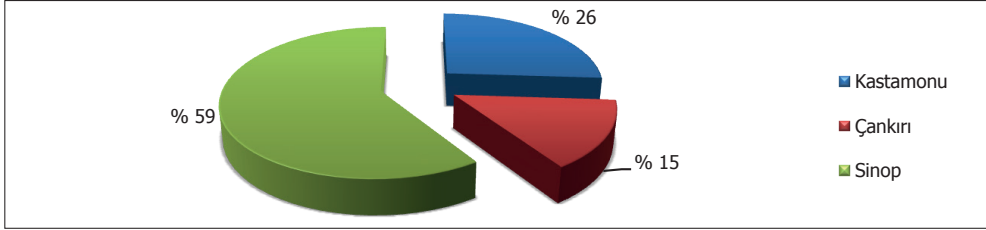
2.4. Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı

Analiz sonuçlarına göre, diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı istihdam sayısı açısından Bölgede 2 yıldız alan sektörlerden biridir. Bölgede imalat sektöründeki istihdam sayısının %11,5'i ve ciro miktarının %5,6'sı bu sektörde bulunmaktadır.

Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı; Bölgede göreceli olarak öne çıkan sektörlerden biri olmakla beraber, düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında 26 bölge arasında alt sıralarda yer aldığı görülmektedir. Sektör, işyeri sayısı açısından 26 bölge arasında 20. sırada, istihdam sayısı açısından 22. sırada ve ciro miktarı açısından da 25. sırada yer almaktadır. Ayrıca, ciro/işyeri sayısı oranı açısından 26. bölge arasında son sırada yer almaktadır. Bölgede diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatında işyeri sayısının illere göre dağılımı Grafik 13 ile belirtilmiştir. Buna göre sektörde faaliyet gösteren işyerlerinin yaklaşık %59'u Sinop'ta, %26'sı Kastamonu'da ve %15'i Çankırı'da bulunmaktadır.

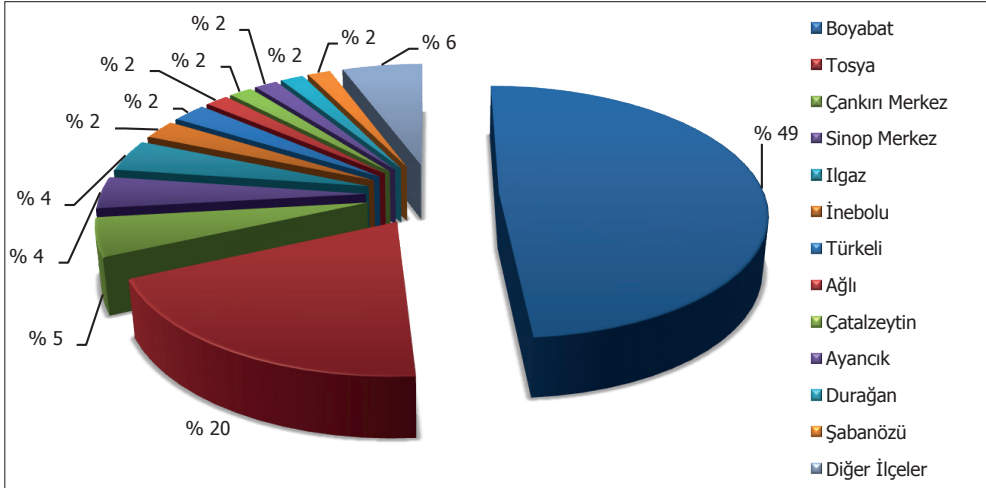
Grafik 13: Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı İşyeri Sayısının İllere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: (Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları, 2011)

Sektörün alt faaliyet kollarına bakıldığında firmaların %45'inin ateşe dayanıklı (refrakter) ürünlerin imalatı, %15'inin hazır beton imalatı, %12'sinin fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı, %11'inin taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi, %6'sının diğer camların imalatı ve işlenmesi alt sektörlerinde faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Grafik 14: Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı İşyeri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: (Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları, 2011)

Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektöründe ilçelere göre dağılım incelendiğinde ise Boyabat İlçesi'nin %49, Tosya İlçesi'nin %20 ve Çankırı Merkez İlçe'nin %5 pay aldığı görülmektedir. Bölgede 'ateşe dayanıklı (refrakter) ürünlerin imalatı' alt sektöründe faaliyet gösteren işyerlerinin %93'ü Boyabat İlçesi'nde bulunmaktadır. Bu açıdan Boyabat İlçesi'nde küme potansiyelinden söz edilse de, ekonomik değer açısından değerlendirildiğinde sektörün katma değerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Bölgede diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörünün, diğer bölgelere kıyasla işyeri sayısının yüksek, ciro miktarının ise düşük olması sektörün belirli bir doygunluğa ulaşmış olduğunun göstergesidir. Bölgede taşımacılık maliyetlerinin yüksek olması ise sektörün gelişiminin önündeki olumsuz etkilerden biridir.

Sektör yapısı itibarıyla yenilikçilik kapasitesi düşük olan bir sektördür. Özellikle tuğla üreten firmalar ürün çeşitliliğinin sağlanması ve kalite artışı vasıtasıyla değil, daha çok ucuz fiyat politikasıyla rekabet etmeye çalışmaktadırlar. Fakat tuğla üreticiliği sektörü özellikle Boyabat İlçesi'nde yoğunlaşmıştır ve İlçenin gelir durumu büyük oranda tek bir sektöre bağlı durumdadır. Bu açıdan sektör kümeden çok bir yığın özelliği göstermekle birlikte, özellikle toplu alım ve satış işlemlerinde firmaların işbirliği içinde hareket etmesi, sektörün taşımacılık maliyetlerini ölçek ekonomisinden faydalanarak azaltmasında etkili olabilir.

2.5. Mobilya İmalatı

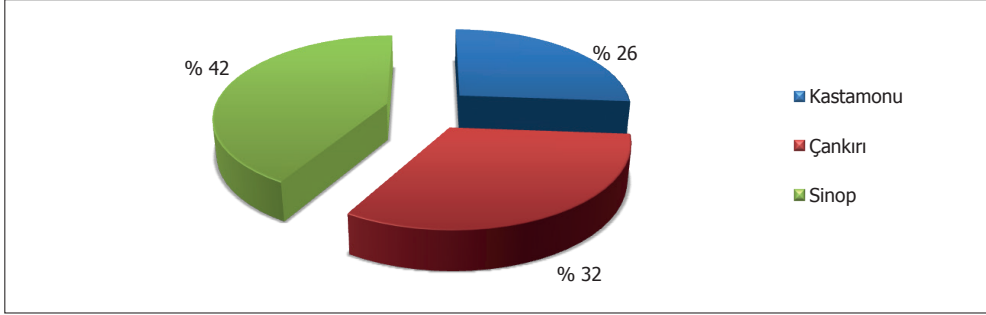
Analiz sonuçlarına göre, mobilya imalatı işyeri sayısı açısından Bölgede 2 yıldız alan sektörlerden biridir. Son yıllarda gelişmekte olan mobilya sektörü işyeri sayısı açısından Bölgenin en büyük 3. sektörüdür. Sektör imalat sanayiinde işyeri sayısının %13,6'sını oluşturmalarına rağmen henüz istihdam ve ciro açısından payı beklenen düzeyde değildir.

Mobilya sektörü, işyeri sayısı açısından 26 bölge arasında 20. sırada, istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından ise 21. sırada yer almaktadır. Sektör düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında 26 bölge arasında alt sıralarda yer almakla beraber, Bölge ekonomisinde son yıllarda büyüyen bir sektör konumundadır.

Bölgede mobilya imalatında işyeri sayısının illere göre dağılımı Grafik 15 ile belirtilmiştir. Buna göre sektörde faaliyet gösteren işyerlerinin %42'si Sinop'ta, %32'si Çankırı'da ve %26'sı da Kastamonu'da bulunmaktadır.

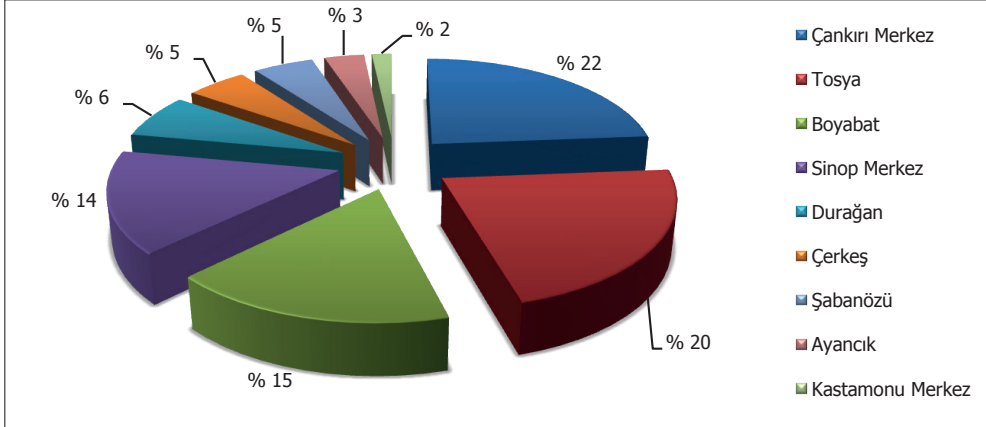
Grafik 15: Mobilya İmalatı İşyeri Sayısının İllere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: (Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları, 2011)

Bölgede mobilya imalatında işyeri sayısının ilçelere göre dağılımı Grafik 16 ile belirtilmiştir. Buna göre sektörde faaliyet gösteren işyerlerinin %22'si Çankırı Merkez İlçe'de, %20'si Kastamonu'nun Tosya İlçesi'nde, %15'i Sinop'un Boyabat İlçesi'nde ve %14'ü Sinop Merkez İlçe'de yer almaktadır.

Grafik 16: Mobilya İmalatı İşyeri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: (Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları, 2011)

Mobilya imalatı sektöründe Çankırı Merkez İlçe hammadde açısından zengin olmasa da pazar avantajı ve ulaşım maliyetleri açısından avantajlı olduğu için sektörün öne çıktığı düşünülmektedir. Tosya İlçesi ise ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri sektöründe belirli bir gelişmişlik seviyesini yakalamış olan ilçelerdendir. Bu yüzden mobilya imalatının da hızla gelişmesi beklenmektedir.

Bölgede ve özellikle Kastamonu İli'nde orman varlığının zenginliğine paralel olarak ağaç ve ağaç ürünleri imalatı ile mobilya imalatı sektörlerinin gelişmesi beklenmektedir. Nitekim ağaç ve ağaç ürünleri imalatı sektörü Bölgede 3 yıldız alan tek sektör konumundadır. Mobilya imalatı sektörünün de ağaç ve ağaç ürünleri imalatının gelişimine paralel olarak önem kazanacağı düşünülmektedir.

İlgili sektör firmalarının ölçek ekonomisinden faydalanma, şirketleşme, dış ticarete ortak hareket etme, verimlilik ve esneklik kabiliyeti kazanma, ortak tanıtım stratejileri benimseme gibi küme avantajlarından yararlandığı takdirde, sektörün Bölge ekonomisine katkısının büyük olacağı düşünülmektedir.

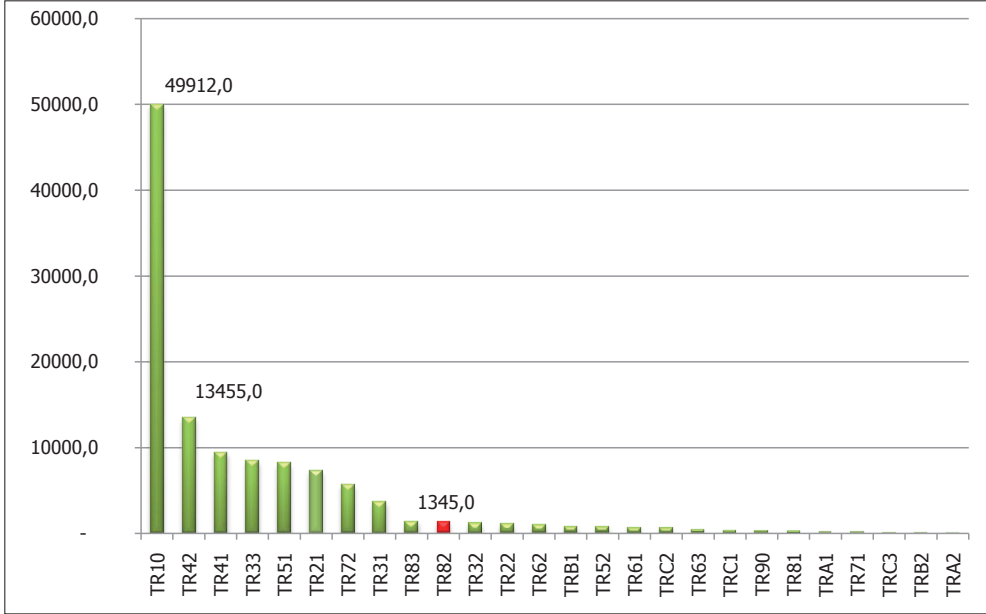
2.6. Elektrikli Teçhizat İmalatı

Analiz sonuçlarına göre, elektrikli teçhizat imalatı istihdam sayısı açısından Bölgede 2 yıldız alan sektörlerden biridir. Bölgede imalat sektöründeki istihdam sayısının %6,7'si bu sektörde bulunmaktadır.

Elektrikli teçhizat imalatı; Bölgede istihdam açısından öne çıkan sektörlerden biri olmakla beraber, düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında 26 bölge arasında alt sıralarda yer almaktadır. Sektör, işyeri sayısı açısından 26 bölge arasında 22. sırada, istihdam sayısı açısından ise 10. sırada yer almaktadır. Türkiye'de toplam işyeri sayısının %49'u ve istihdam sayısının %43'ü İstanbul'da bulunmaktadır. Grafik 17 ile görüldüğü üzere, İstanbul'dan sonra istihdam sayısı olarak öne çıkan diğer bölgeler Kocaeli Merkezli TR42 Bölgesi, Bursa Merkezli TR41 Bölgesi ve Manisa Merkezli TR33 Bölgesi olarak sıralanmaktadır.

Grafik 17: Düzey 2 Bölgeleri İtibarıyla Elektrikli Teçhizat İmalatı İstihdam Sayısı

Kaynak: (TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, 2010)

TÜİK verilerine göre Bölgede faaliyet gösteren 43 firmada 1.345 kişi istihdam edilmektedir. Az sayıda işletmede yüksek sayıda istihdam sağlandığı söylenebilir. Elektrikli teçhizat imalatı, firma başına istihdam sayısı açısından Bölgede ilk sırada gelen sektördür. 2010 TÜİK verilerine göre ilgili sektörde işyeri sayısı üç ve daha fazla olduğu halde bir veya iki girişimin hâkim durumda olması nedeniyle ciro miktarına ilişkin bilgiler verilmemiştir.

Bölgede ilgili sektörde faaliyet gösteren işletmelerin çoğunluğu elektrikli ev aletlerin imalatı alt sektöründe faaliyet göstermekte olup Çankırı'nın Şabanözü İlçesi ile Kastamonu Merkez İlçede yoğunlaşmıştır. Firmalar, mutfak robotu, halı yıkama makinesi, süpürge gibi elektrikli küçük ev aletleri üretmekte olup, birçok yerli ve yabancı markaya satış yapmaktadırlar.

Sektör istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından değerlendirildiğinde Bölge ekonomisinde önemli bir yere sahip olmasına rağmen, az sayıda işletme hâkim durumda bulunduğu için küme geliştirme politikaları açısından çok uygun görünmemektedir.

3. Sonuç ve Politika Önerileri

Çalışmanın ilk aşamasında Bölgede imalat sanayi altında bulunan 24 sektörün 18'i incelenerek 6 sektörün küme potansiyeli gösterdiği tespit edilmiştir. Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı sektörü, işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı verileri açısından, büyüklük (sektörün ülke içindeki yeri), başatlık (sektörün Bölge içindeki yeri) ve uzmanlaşma göstergelerini sağlayarak 3 yıldız alan tek sektör olarak öne çıkmaktadır. Diğer sektörler ise 2 yıldız olarak ülke genelinde olmasa da Bölge içinde önemli bir ağırlığa sahip sektörler olarak belirlenmiştir. Bu sektörler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- ✓ Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı,
- ✓ Gıda ürünleri imalatı,
- ✓ Giyim eşyalarının imalatı,
- ✓ Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı,
- ✓ Mobilya imalatı,
- ✓ Elektrikli teçhizat imalatı

Çalışmanın ikinci aşamasında öne çıkan sektörler diğer düzey 2 bölgeleri ile kıyaslanarak mevcut durum analizi yapılmıştır. Ayrıca sektörlerin il ve ilçelere göre dağılımı incelenmiş, 2014 – 2023 Bölge Planı'na altlık oluşturan İlçe Analizleri çalışmasından da faydalanılarak sektörlerin belirli bir ilçede veya bölgede yoğunlaşma durumları, sektördeki rekabet edebilirlik ve yenilikçilik kapasitesi incelenmiştir. Mevcut durum analizi sonrası küme geliştirme politikalarının uygulanacağı sektörler aşağıdaki gibi belirlenmiş olup, gerekçeler özetlenmiştir.

- ✓ Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı
- ✓ Mobilya İmalatı

Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı sektörü, analize göre büyüklük kriterinde eşik değerinin üzerinde yer alan, yani ülke ekonomisi içinde belirli bir ağırlığı olan tek sektör olarak öne çıkmaktadır. Bölgede orman varlığının zenginliğine paralel olarak öne çıkan ağaç ve ağaç ürünleri sektörü Bölgede imalat sanayi işletmelerinin %33'ünü, istihdamın %18'ini ve toplam cironun %31'ini oluşturmaktadır. Sektör, ülke genelinde diğer düzey 2 bölgeleri ile karşılaştırıldığında 26 bölge arasında, işyeri sayısı açısından 10. sırada, istihdam sayısı açısından 6. sırada, ciro miktarı açısından 4. sırada, ciro/işyeri sayısı oranı açısından ise 3. sırada bulunmaktadır. Sektör, Kocaeli merkezli TR42 Bölgesi ve Bursa merkezli TR41 Bölgesi ile yarışabilecek potansiyele sahip bir konumdadır. Ağaç ve ağaç ürünleri sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yaklaşık %79'u Kastamonu'da, %20'si Sinop'ta ve %1,5'i Çankırı'da bulunmaktadır. İlçelere göre dağılım incelendiğinde Tosya İlçesi'nin %52'lik bir oran ile Bölgedeki toplam işyeri sayısının yarısından fazlasına sahip olduğu görülmektedir. Tosya İlçesi'ni Kastamonu Merkez İlçe (%9) ve İnebolu İlçesi (%9) takip etmektedir. Alt sektörlerde faaliyet gösteren firmalara bakıldığında, firmaların %59'unun bina doğramacılığı ve marangozluk ürünleri, %30'unun ağaçların biçilmesi ve planyalanması sektörlerinde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bölgede girişimcilik kültürünün en yüksek olduğu ilçelerden biri olan Tosya, ağaç ve ağaç ürünleri imalatında kümelenme potansiyeli göstermektedir. Tosya'da ilgili sektörde faaliyet gösteren işletmelerin %93'ü ahşap pencere, kapı ve bunların kasaları ve eşikleri ile ahşap merdiven, tirabzan, veranda, parmaklık vb. imalatı alt sektöründe faaliyet göstermektedir. Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı sektöründe Tosya İlçesi'ni Kastamonu Merkez İlçe takip etmektedir. Kastamonu Merkez'de daha büyük ölçekli firmalar bulunmaktadır. İşletmelerin hâlihazırda yurt içi ve yurt dışı pazarlara hitap ettiği düşünülürse, yeterli tanıtım ve markalaşma çalışması sonrasında bu pazarların genişleyeceği düşünülmektedir. Ayrıca, ortak atölyelerin kurularak bazı standart üretim basamaklarının bir atölyelerde yapılması ölçek ekonomisinden faydalanmak adına önemli bir adım olacaktır.

Mobilya imalatı sektörü, analize göre, Bölgede 2 yıldız alan sektörlerden biridir. Son yıllarda gelişmekte olan mobilya sektörü işyeri sayısı açısından Bölgenin en büyük 3. sektörüdür. Sektör imalat sektöründeki işyeri sayısının %13,6'sını oluşturmaya rağmen henüz istihdam ve ciro açısından payı beklenen düzeyde değildir. Mobilya sektörü, işyeri sayısı açısından 26 bölge arasında 20. sırada, istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından ise 21. sırada yer almaktadır. Sektör düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında 26 bölge arasında alt sıralarda yer almakla beraber, Bölge ekonomisinde son yıllarda büyüyen bir sektör konumundadır. Bölgede mobilya imalatında faaliyet gösteren işyerlerinin %42'si Sinop'ta, %32'si Çankırı'da ve %26'sı da Kastamonu'da bulunmaktadır. İlçelere göre dağılıma bakıldığında ise %22 ile Çankırı Merkez İlçe ve %20 ile Kastamonu'nun Tosya İlçesi öne çıkmaktadır. Çankırı Merkez İlçe hammadde açısından zengin olmasa da pazar avantajı ve ulaşım maliyetleri açısından öne çıkmaktadır. Kastamonu'nun Tosya İlçesi de hem hammadde açısından zengindir hem de ağaç ve ağaç ürünleri imalatı sektöründe belirli bir gelişmişlik seviyesini yakalamış olan ilçelerdendir. Bu yüzden uygun küme geliştirme politikalarının uygulanmasıyla mobilya imalatı sektörünün başta Tosya İlçesi olmak üzere Kastamonu'da da gelişme göstermesi beklenmektedir.

Bölgede ağaç ve ağaç ürünleri ile mobilya imalatı sektörlerinde faaliyet gösteren sektörler arasında son dönemlerde etkileşim ve işbirliğinin artmakta olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca tanıtım konusunda son yıllarda önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Özellikle sektörel fuar organizasyonlarının Bölgede ortak tanıtım ve pazarlama stratejilerine katkılarının büyük olacağı düşünülmektedir. Türkiye'de ilk ve tek olma özelliği taşıyan 'Kastamonu Ahşap Fuarı' sektör firmalarını bir araya getiren ve ürünlerin tanıtımını sağlayan önemli bir adımdır. 2011 yılından beri organize edilen fuarda ahşap el oyma, mobilya, ahşap dekorasyon, masif ahşap ve endüstriyel ürünler sergilenmektedir.

Gıda ürünleri imalatı sektörü, analize göre 2 yıldız almış sektörlerden biri olup, tarım sektörünün Bölgedeki ağırlığının fazla olmasına paralel olarak öne çıkan sektörlerden biridir. 2010 TÜİK verilerine göre, Bölgede imalat sanayi işletmelerinin %15'i, istihdamın %18'i ve toplam cironun %31'i gıda ürünleri imalatı sektöründe yer almaktadır. Gıda ürünleri imalatı, Bölgede önemli bir yere sahip olmasına rağmen, işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında 26 bölge arasında alt sıralarda yer aldığı görülmektedir. Sektör, işyeri sayısı açısından 26 bölge arasında 23. sırada, istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından ise 21. sırada yer almaktadır. Ciro/işyeri sayısı oranı açısından ise 16. sırada bulunmaktadır. Gıda ürünleri imalatı sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yaklaşık %47'si Kastamonu'da, %30'u Çankırı'da ve %23'ü Sinop'ta bulunmaktadır. İlçelere göre dağılım incelendiğinde Kastamonu Merkez İlçe'nin %21, Çankırı Merkez İlçe'nin %15, Sinop'un Boyabat İlçesi'nin %9, Kastamonu'nun Tosya İlçesi'nin %9 ve Sinop Merkez İlçe'nin %7 pay aldığı görülmektedir.

Gıda ürünleri sektöründe alt sektörlerde faaliyet gösteren firmalara bakıldığında, firmaların %22'sinin ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı, %19'unun öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı, %14'ünün süthane işletmeciliği ve peynir imalatı ve %6'sının balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması sektörlerinde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı ve süthane işletmeciliği ve peynir imalatı Kastamonu İl'i'nde yoğunlaşmaktadır. Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı ile ilgili faaliyet gösteren işletmelerin büyük bir çoğunluğu ise Çankırı'da olup, Çankırı gıda ürünleri imalatında faaliyet gösteren işletmelerin %41'ini oluşturmaktadır. Balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması alt sektöründeki faaliyetler ise çoğunlukla Sinop İl'i'nde gerçekleştirilmektedir. Bölgede gıda imalatı sektöründe katma değerlerin yükseltilmesi yenilikçi ürünlerin üretimi ve özellikle yeterli tanıtımın yapılabilmesine bağlıdır. Özellikle tanıtım ve pazarlama amaçlı küçük ve orta büyüklükteki firmaların bir araya gelerek ortak hareket etmeleri önem arz etmektedir. Gıda ürünleri imalatı sektörü Bölge için önem taşımakla birlikte küme özelliği göstermek noktasında bir bölgede/ilçede yoğunlaşma, coğrafi yakınlık ve gelişmiş ilişki ağları açısından yeterli kriterlerin sağlanmadığı düşünülmektedir.

Giyim eşyalarının imalatı, analize göre 2 yıldız almakta olup, emek yoğun bir sektör olması sebebiyle Bölgede en çok istihdamı barındıran sektör olarak öne çıkmaktadır. Bölgedeki imalat sektöründe toplam istihdamın %21,3'ü, cironun %12'si ve işyeri sayısının da %7,3'ü bu sektörde bulunmaktadır. Giyim eşyaları imalatı Bölgede önemli bir yere sahip olmasına rağmen, düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında 26

bölge arasında alt sıralarda yer aldığı görülmektedir. Giyim eşyaları imalatı işyeri sayısı açısından 26 bölge arasında 23. sırada, istihdam sayısı açısından 14. sırada ve ciro miktarı açısından ise 13. sırada yer almaktadır. Fakat ciro/işyeri sayısı açısından 26 bölge arasında 3. sırada bulunmaktadır. İlk sırada Tekirdağ merkezli TR21 Bölgesi, 2. sırada ise Denizli merkezli TR32 Bölgesi bulunmaktadır. Bu durum sektörde satış potansiyelinin yüksek olduğunu ve yeni işletmelerin kurulması açısından Bölgenin cazip bir yatırım yeri olduğunu göstermektedir. Bölgede giyim eşyaları imalatında faaliyet gösteren işyerlerinin yaklaşık %61'i Kastamonu'da, %31'i Sinop'ta ve %8'i Çankırı'da bulunmaktadır. Sektörde İl bazında Kastamonu öne çıkmasına rağmen, ilçelere göre dağılım incelendiğinde Sinop Merkez İlçe'nin %19 ile ilk sırada bulunduğu görülmektedir. Sinop Merkez İlçeyi %12 ile Kastamonu Merkez İlçe takip etmektedir.

Giyim eşyaları imalatı sektöründe alt sektörlerde faaliyet gösteren firmalara bakıldığında, firmaların %67'sinin diğer dış giyim eşyaları imalatı, %12'sinin örme ve tığ işi diğer giyim eşyası imalatı ve %10'unun iç giyim eşyası imalatı sektörlerinde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Giyim eşyaları imalatı Bölgede yüksek istihdam sağlayan ve ciro miktarı yüksek bir sektördür. Ayrıca Bölgede firma başına istihdamın en yüksek olduğu sektörlerden biridir. Firmalar genelde büyük ölçekli olmakla birlikte genel olarak büyük markalara satış yapılmaktadır. Sektörde hem coğrafi yakınlık, hem ilişki ağları açısından bir küme oluşumundan söz etmek oldukça güçtür. Yine de Bölgeye sağladığı istihdam açısından desteklenmesi gereken bir sektör olduğu düşünülmektedir.

Diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı analize göre 2 yıldız alan sektörlerden biridir. Bölgede imalat sektöründeki istihdam sayısının %11,5'i ve ciro miktarının %5,6'sı bu sektörde bulunmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren işyerlerinin yaklaşık %59'u Sinop'ta, %26'sı Kastamonu'da ve %15'i Çankırı'da bulunmaktadır. Sektörün alt faaliyet kollarına bakıldığında firmaların %45'inin ateşe dayanıklı (refrakter) ürünlerin imalatı, %15'inin hazır beton imalatı, %12'sinin fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı, %11'inin taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi, %6'sının diğer camların imalatı ve işlenmesi sektörlerinde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Sektörde ilçelere göre dağılım incelendiğinde ise Boyabat İlçesi %49 ile öne çıkmaktadır. Boyabat İlçesi'ni Tosya İlçesi (%20) ve Çankırı Merkez İlçe (%5) takip etmektedir. Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı; Bölgede öne çıkan sektörlerden biri olmakla beraber, düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında 26 bölge arasında alt sıralarda yer aldığı görülmektedir. Sektör, işyeri sayısı açısından 26 bölge arasında 20. sırada, istihdam sayısı açısından 22. sırada ve ciro miktarı açısından da 25. sırada, ciro/işyeri sayısı oranı açısından 26. sırada yer almaktadır. Sektörde, diğer bölgelere kıyasla ciro/işyeri sayısı oranının düşük olması sektörün Bölgede belirli bir doygunluğa ulaşmış olduğunun göstergesidir. Bölgede ateşe dayanıklı (refrakter) ürünlerin imalatı alt sektöründe faaliyet gösteren işyerlerinin %93'ü Boyabat İlçesi'nde bulunmaktadır ve İlçenin gelir durumu çoğunlukla bu sektöre bağlıdır. Fakat sektör bir kümeden çok yığın özelliği göstermekte olup, ekonomik değer açısından değerlendirildiğinde katma değer oldukça düşük olduğu görülmektedir. Sektör yapısı itibarıyla da yenilikçilik kapasitesi düşük olan bir sektördür. Özellikle tuğla üreten firmalarda rekabet edebilirlik, ürün çeşitliliğinin sağlanması ve kalite artışı vasıtasıyla değil, daha çok ucuz fiyat politikasıyla sağlanmaktadır. Ayrıca, taşımacılık maliyetlerinin yüksek olması da sektörün gelişiminin önündeki olumsuz etkilerden biridir. Sektör küme özelliği göstermese de özellikle toplu alım ve satış işlemlerinde firmaların işbirliği içinde hareket etmesi, sektörün taşımacılık maliyetlerini ölçek ekonomisinden faydalanarak azaltmasında etkili olabilir.

Elektrikli teçhizat imalatı, analize göre, Bölgede 2 yıldız alan sektörlerden biridir. Bölgede imalat sektöründeki istihdam sayısının %6,7'si bu sektörde bulunmaktadır. Elektrikli teçhizat imalatı; Bölgede istihdam açısından öne çıkan sektörlerden biri olmakla beraber, düzey 2 bölgeleri ile kıyaslandığında 26 bölge arasında alt sıralarda yer almaktadır. Sektör, işyeri sayısı açısından 26 bölge arasında 22. sırada, istihdam sayısı açısından ise 10. sırada yer almaktadır. Türkiye'de toplam işyeri sayısının %49'u ve istihdam sayısının %43'ü İstanbul'da bulunmaktadır. İstanbul'dan sonra istihdam sayısı olarak öne çıkan diğer bölgeler Kocaeli Merkezli TR42 Bölgesi, Bursa Merkezli TR41 Bölgesi ve Manisa Merkezli TR33 Bölgesi olarak sıralanmaktadır. TÜİK verilerine göre Bölgede faaliyet gösteren 43 firmada 1.345 kişi istihdam edilmektedir. Sektörde büyük ölçekli firmalar faaliyet göstermekte olup, az sayıda işletmede yüksek sayıda istihdam sağlandığı söylenebilir. Elektrikli teçhizat imalatı, firma başına istihdam sayısı açısından Bölgede ilk sırada gelen sektördür. Bölgede ilgili sektörde faaliyet gösteren işletmelerin

çoğunluğu elektrikli ev aletlerin imalatı alt sektöründe faaliyet göstermekte olup Çankırı'nın Şabanözü İlçesi ile Kastamonu Merkez İlçede yoğunlaşmıştır. Firmalar, mutfak robotu, halı yıkama makinesi, süpürge gibi elektrikli küçük ev aletleri üretmekte olup, birçok yerli ve yabancı markaya satış yapmaktadırlar. 2010 TÜİK verilerine göre ilgili sektörde işyeri sayısı üç ve daha fazla olduğu halde bir veya iki girişimin hâkim durumda olması nedeniyle ciro miktarına ilişkin bilgiler verilmemiştir. Sektör istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından değerlendirildiğinde Bölge ekonomisinde önemli bir yere sahip olmasına rağmen, az sayıda işletmenin hâkim durumda bulunduğu ve firmalar arasında ilişkilerin gelişmiş olmadığı düşünüldüğünde, sektörün küme geliştirme politikaları açısından çok uygun olmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak, Bölgede imalat sanayiinde katma değer yükseltilmesi için başta ağaç ve ağaç ürünleri imalatı sektörü olmak üzere işyeri sayısı, istihdam sayısı ve ciro miktarı açısından öne çıkan sektörlerde yenilikçilik ve verimliliği destekler nitelikte çalışmalara önem verilmesi gerekmektedir. Bununla beraber, aktif bir küme oluşumu sayısal üstünlükten çok daha fazlasını gerektirmektedir. Bu haliyle küme ile sektörel yığılmayı birbirinden ayırmak gerekmektedir. Bu sebeple, öne çıkan diğer imalat sanayi alt sektörleri Bölge ekonomisi içinde büyük bir ağırlığa sahip olmalarına rağmen, ağaç ve ağaç ürünleri imalatı ile mobilya imalatı sektörleri coğrafi yakınlık, gelişmiş ilişki ağları, belirli bir bölgede/ilçede yoğunlaşma özellikleri dikkate alınarak küme politikalarının uygulanmasında öncelikli olarak değerlendirilecektir.

Bölgede ahşap ürünleri imalatı² sektöründe küme geliştirme politikalarının uygulanmasındaki amaç rekabetçi ve sürdürülebilir bir yaklaşımla bölgesel kalkınmayı sağlamaktır. İktisadi kalkınma daha çok fiziki sermaye artışı ile ilişkilendirilse de beşeri sermaye ve sosyal sermaye de kalkınmanın önemli bileşenleridir. Bu yüzden kümelenme vasıtasıyla bölgesel kalkınmayı amaçladığımızda fiziksel sermaye artışının desteklenmesinin yanı sıra beşeri sermayenin artırılması ve sosyal sermayenin de geliştirilmesi de öne çıkmaktadır. Bölgede ahşap ürünleri imalatı sektöründe küme geliştirme politikası kapsamında uygulanması gereken faaliyetler, bu bileşenler altında somutlaştırılmıştır.

3.1. Fiziki Sermaye Artışının Desteklenmesi

Fiziki sermaye, ekonomide mal veya hizmet üretmek için kullanılan makine, teçhizat, fabrika gibi fiziksel araçları ifade etmekte olup; fiziki sermaye artırımı Bölgede ve ülkede pek çok destekleyici kurum tarafından teşvik edilmektedir. Teşvikler, Bakanlıklar (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı vb.), Kalkınma Ajansları, KOSGEB, TKDK ve benzeri destek kurumları tarafından sağlanmakta olup, hâlihazırda, son yıllarda küme potansiyeli gösteren sektörlerin geliştirilmesine yönelik özelleşmiş teşvik mekanizmaları mevcuttur. Bu destekler arasında özellikle Ekonomi Bakanlığı'nın UR-GE destekleri kümelenme yaklaşımını esas alarak firmaların uluslararası alanda rekabet güçlerini artırmak ve dış ticarete katkı sağlamayı amaçlamakta olup, oldukça kapsamlı avantajlar sunmaktadır.

Bu noktada başta Ajanslar olmak üzere kurumların, küme potansiyeli gösteren sektörlerin desteklenmesi konusunda destek araçlarını en etkin şekilde kullanmaları elzemdir. Ajansların küme potansiyelini gösteren sektörleri geliştirmek amacıyla fiziki sermayeyi artırma yollarından en önemlilerinden biri proje teklif çağrıları yöntemidir. Böylece üretimin ve yatırımın artırılması amacıyla makine teçhizat, makine vb. gibi fiziksel sermaye artışına yönelik hibe sağlanmaktadır.

Bölge özelinde düşünersek, bu yöntem ile tamamen ahşap ürünleri imalatı sektöründe kümelenmeye yönelik olarak teklif çağrısına çıkılabilmesi mümkün olup, küme oluşumlarına öncelik veren teklif çağrısı tasarlamanın da önünde bir engel bulunmamaktadır. Ajansların elindeki araçlardan biri, yatırım destek faaliyetleri kapsamında yatırım yeri danışmanlığı yapmalarıdır. Firmaların üretim sürecinin belirli bir aşamasında bir araya gelmesine ve ölçek ekonomisinden faydalanmasına olanak sağlayan 'Ortak Kullanım Atölyelerinin Kurulması' fiziki sermayenin geliştirilmesini sağlayan önemli bir adımdır. Aynı şekilde ihtisas sanayi bölgelerinin kurulmasının ilgili sektörde üretimde maliyetlerin düşürülmesi, etkileşim ve işbirliğinin artırılması noktasında faydalı olacağı düşünülmektedir. Hâlihazırda Bölgede ahşap ürünleri

2 İmalat sektörü altında yer alan ağaç ve ağaç ürünleri imalatı ile mobilya imalatı sektörleri birbirleri ile ilişkileri göz önünde bulundurularak ahşap ürünleri imalatı olarak değerlendirilecektir.

imalatı üreticilerinin kullanımına yönelik bir ortak kullanım atölyesi bulunmamakla birlikte, bu alanda hazırlanan projeler mevcuttur.

3.2. Beşeri Sermaye Artışının Teşvik Edilmesi

Beşeri sermaye ise, pek çok kez sosyal sermaye ile karıştırılsa ve birbirinin yerine kullanılsa da, bireyin veya toplumların sahip olduğu eğitim, deneyim, bilgi ve becerilerin toplamı olarak tanımlanır. Bölgede ve Türkiye’de beşeri sermayenin geliştirilmesi, kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi toplumun her kesimi tarafından teşvik edilmektedir. Örgün öğretiminin yanı sıra, mesleki eğitimler, teknik eğitimler ve son dönemlerde adını sıkça duyduğumuz hayat boyu öğrenme programları ile beşeri sermayenin geliştirilmesi mümkündür. Ayrıca, işletme sahipleri de ortak işgücü havuzu oluşturulmasında rol alarak, kalifiye işgücünün yetiştirilmesi ve Bölgede tutulmasına katkı sunabilirler.

Ahşap ürünleri imalatı sektöründe kümelenmenin geliştirilmesinde beşeri sermayenin en önemli alt alanlarından biri olan yenilikçilik kapasitesi öne çıkmaktadır. Yenilikçilik kapasitesi, bir teknolojiyi üretmek, transfer etmek veya etkin bir şekilde kullanabilmek gibi anlamların yanı sıra, bir ürün veya üretim sürecinin, yönteminin verimliliğini artırmak gibi anlamlar için de kullanılabilir. Ahşap ürünleri imalatı sektörünün geliştirilmesinde, gerekli fiziksel koşulların sağlandığı ortamda, işletmelerin ve paydaşların üretim, pazarlama, dış ticaret, markalaşma, ürün geliştirme gibi alanlarda teknik ve mesleki becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun için de ilk olarak yenilik yanlısı üretim ve tüketim ilişkilerinin olduğu bir ekonomik yapının teşvik edilmesi gereklidir. Bir toplumdaki üretici kesim, üretmekte olduğu ürünü daha kaliteli, daha az maliyetli, daha çeşitli veya çevreye daha az zararlı şekilde üretilip üretilmeyeceği analiz ediyor ve en önemlisi bu konuda isteği bulunuyorsa, ancak bu durumda ilgili sektörde küme geliştirme politikalarının anlamı olacaktır. Bu noktada Ajansların elindeki en önemli araçlardan biri, bilgi ve beceri anlamında firmaların ve diğer paydaşların kapasitesinin geliştirilmesine destek olmak şeklindedir. Bu destekler, dış ticarete uzmanlaşma, pazarlama, finansal yönetim, kurumsallaşma eğitimleri, dış ticarete eşleştirme organizasyonları, yenilikçi ürün geliştirmek için iyi küme örneklerin ziyaret edilmesi, fuar organizasyonu ve katılımları olarak öne çıkmaktadır.

Ayrıca Ajansların işbirliği, kümelenme ve son yıllarda sıklıkla gündeme gelen endüstriyel simbiyoz³ (ortak yaşam) projeleri konusunda farkındalık oluşturmaları çok önemlidir. Böylece firmalar başta enerji tasarrufu olmak üzere maliyetlerin azalması ve çevreye katkı sağlamak amaçlı ortaklıklar kurmak konusunda bilgilendirilebilir.

3.3. Sosyal Sermayenin Geliştirilmesi

Sosyal sermaye kavramı 1980’li yıllarda kullanılmaya başlayan yeni bir kavram olduğu için tanımı üzerine pek çok yazı yazılmıştır. 1990 yılında J. Coleman’ın çalışmasında sosyal sermaye kavramı beşeri sermayenin tamamlayıcısı ve ekonomik performansı artıran bir kavram olarak tanımlanır. 1999 yılında, Dünya Bankası, sosyal sermayeyi, toplumsal etkileşimin nitelik ve niceliğini şekillendiren kurumlar ve ilişkilere atıfta bulunarak tanımlamaktadır. Ekonomik açıdan sosyal sermaye, kişi ve kurumlar arası güvene dayalı ilişkilerin, ekonomik kalkınmaya etkisi şeklinde ifade edilebilir. Türkiye’de ise sosyal sermaye kavramı daha çok beşeri sermayeyi ifade etmek üzere kullanılmış, 9. Kalkınma Planı öncesi planlarda ayrıca bir kavram olarak değerlendirilmemiştir. Kesin, net bir tanım olmamakla birlikte; sosyal sermayeyi ifade ederken, paylaşım, iletişim ve güvene dayalı ilişkiler gibi değerler ön plana çıkmaktadır.

Küme potansiyeli gösteren ahşap ürünleri imalatı sektörünün geliştirilmesi, yani sektörde aktif, işleyen bir küme sistemi kurmak, fiziksel sermayenin varlığı ve coğrafi yakınlık gibi avantajların yanı sıra, daha çok paydaşlar arasında iletişim, işbirliği kültürü, birlikte iş yapabilme yeteneği ve güven ilişkilerinin ge-

3 Endüstriyel Simbiyoz; 'birbirine fiziksel yakınlığı bulunan, birbirile ilişkili ve ya ilişkisiz sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin çevresel etkileri de göz önünde bulundurarak bir araya gelmesi, uzun süreli ortaklıklar kurarak sürdürülebilir bir kalkınmaya katkı sağlaması' olarak tanımlanabilir. Amaç çoğunlukla endüstriyel kaynaklı çevresel sorunların çözülmesi, aynı zamanda ekonomik fayda elde edilmesidir.

liştirilmesi yoluyla sağlanabilecek bir olgudur. Kısaca, Bölgede ahşap ürünleri imalatı sektöründe aktif bir küme oluşumu kurmak ve ortak politikalar uygulama noktasında sosyal sermayenin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Günümüzdeki teknoloji ve iletişim imkânlarının gelişmesi, paydaşlar arasında ilişki ağlarının gelişmesi ve paydaşların birlikte hareket edebilme becerilerinin artırılması için uygun zemin hazırlamaktadır. Fakat güven ilişkilerinin oluşturulması ve geliştirilmesi uzun soluklu bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünya Bankası tarafından 'kalkınmanın kayıp halkası' olarak tanımlanan sosyal sermayeyi geliştirmede en önemli etkiyi katılımcılık ve demokrasi kültürünün geliştirilmesi yaratacaktır. İşletmelerin ve diğer paydaşların ihtiyaç ve taleplerinin ortak bir şekilde belirlenmesi ve ilgili sektörde kurulacak olan bir küme yönetim modelinde kararların şeffaf ve katılımcı bir şekilde alınması gerekmektedir. Bu aşamada bölgesel kalkınmayı hedefleyen Ajansların etkin bir rol üstlenmesi mümkündür. Ajansın genel olarak bölgesel gelişme, özel olarak küme geliştirme politikalarında sosyal sermayeyi artırmak adına, ilgili sektörlerde faaliyet gösteren firma sahiplerinin birbirlerinin üretim yerini ziyaret etmesi, üretim ve satış teknikleri konusunda ortak akıl yürütmeleri, mevcut sorunlara ortak çözümler bulmaları, lobi çalışmaları yapmaları gibi faaliyetleri teşvik etmesi mümkün görünmektedir. Ayrıca bu faaliyetlerin organize edilmesi, ortak taleplerin belirlenebilmesi için ihtiyaç analizlerinin yapılması da gerekmektedir. Bölge paydaşlarının birbirleriyle değil, birlikte rekabet etme güdüsü teşvik edilerek, karşılıklı güven ilişkilerinin ve etik değerlerin geliştirilmesine katkıda bulunulmalıdır. Böylece firmaların ortak tanıtım stratejileri benimseme, dış ticarete ortak hareket etme gibi küme avantajlarından yararlanarak Bölgesel kalkınmayı hızlandırabilecekleri düşünülmektedir. Sonuç olarak önemli olan firmaların ve paydaşların birbirleriyle kıyasıya ve yıkıcı rekabeti değil, birlikte rekabet etme güdüsünü benimsemeleriyle, birlikte üretmeleri ve birlikte yükselmeleridir ki bu da, sosyal sermayenin geliştirilmesine bağlıdır.

4. Ekler

4.1. Nace Revize 2 Faaliyet Sınıflandırması

Tablo 8: Nace Revize 2 Faaliyet Sınıflandırmasına Göre Faaliyet Tanımları

Kod	Tanım
A	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık
B	Madencilik ve Taş Ocakçılığı
C	İmalat
10	Gıda ürünlerinin imalatı
11	İçeceklerin imalatı
12	Tütün ürünleri imalatı
13	Tekstil ürünlerinin imalatı
14	Giyim eşyalarının imalatı
15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
17	Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı
18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
24	Ana metal sanayii
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
27	Elektrikli teçhizat imalatı
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
31	Mobilya imalatı
32	Diğer imalatlar
33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı
D	Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi Ve Dağıtımı
E	Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri
F	İnşaat
G	Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı
H	Ulaştırma ve Depolama
I	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri

Kod	Tanım
J	Bilgi ve İletişim
K	Finans ve Sigorta Faaliyetleri
L	Gayrimenkul Faaliyetleri
M	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler
N	İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri
O	Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik
P	Eğitim
Q	İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri
R	Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor
S	Diğer Hizmet Faaliyetleri
T	Hane Halklarının İşverenler Olarak Faaliyetleri; Hane Halkları Tarafından Kendi Kullanımlarına Yönelik Olarak Ayrım Yapılmamış Mal ve Hizmet Üretim Faaliyetleri

4.2. Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

Tablo 9: Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

Kod	Düzyey 1 (12 Bölge)	Düzyey 2 (26 Bölge)	Düzyey 3 (81 İl)	Faaliyet Gösteren Kalkınma Ajansı
TR1	İstanbul	TR10 Bölgesi	İstanbul	İstanbul Kalkınma Ajansı
TR2	Batı Marmara	TR21 Bölgesi	Tekirdağ , Edirne, Kırıkkale	Trakya Kalkınma Ajansı
		TR22 Bölgesi	Balıkesir , Çanakkale	Güney Marmara Kalkınma Ajansı
TR3	Ege	TR31 Bölgesi	İzmir	İzmir Kalkınma Ajansı
		TR32 Bölgesi	Aydın, Denizli , Muğla	Güney Ege Kalkınma Ajansı
		TR33 Bölgesi	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya , Uşak	Zafer Kalkınma Ajansı
TR4	Doğu Marmara	TR41 Bölgesi	Bursa, Eskişehir, Bilecik	BEBKA Kalkınma Ajansı
		TR42 Bölgesi	Kocaeli , Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	Doğu Marmara Kalkınma Ajansı
TR5	Batı Anadolu	TR51 Bölgesi	Ankara	Ankara Kalkınma Ajansı
		TR52 Bölgesi	Konya , Karaman	Mevlana Kalkınma Ajansı
TR6	Akdeniz	TR61 Bölgesi	Antalya , Isparta, Burdur	Batı Akdeniz Bölgesi
		TR62 Bölgesi	Adana , Mersin	Çukurova Kalkınma Ajansı
		TR63 Bölgesi	Hatay , Kahramanmaraş, Osmaniye	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
TR7	Orta Anadolu	TR71 Bölgesi	Kırıkkale , Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	Ahiler Kalkınma Ajansı
		TR72 Bölgesi	Kayseri , Sivas, Yozgat	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
TR8	Batı Karadeniz	TR81 Bölgesi	Zonguldak , Karabük, Bartın	Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı
		TR82 Bölgesi	Kastamonu , Çankırı, Sinop	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
		TR83 Bölgesi	Samsun , Tokat, Çorum, Amasya	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
TR9	Doğu Karadeniz	TR90 Bölgesi	Trabzon , Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	TRA1 Bölgesi	Erzurum , Erzincan, Bayburt	Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı
		TRA2 Bölgesi	Ağrı, Kars , Iğdır, Ardahan	Serhat Kalkınma Ajansı

Kod	Düzey 1 (12 Bölge)	Düzey 2 (26 Bölge)	Düzey 3 (81 İl)	Faaliyet Gösteren Kalkınma Ajansı
TRB	Ortadoğu Anadolu	TRB1 Bölgesi	Malatya , Elazığ, Bingöl, Tunceli	Fırat Kalkınma Ajansı
		TRB2 Bölgesi	Van , Muş, Bitlis, Hakkâri	Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı
TRC	Güneydoğu Anadolu	TRC1 Bölgesi	Gaziantep , Adıyaman, Kilis	İpekyolu Kalkınma Ajansı
		TRC2 Bölgesi	Şanlıurfa, Diyarbakır	Karacadağ Kalkınma Ajansı
		TRC3 Bölgesi	Mardin , Batman, Şırnak, Siirt	Dicle Kalkınma Ajansı

Kaynakça

- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (a). *81 İl Durum Raporu*. Nisan 25, 2013 tarihinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Web Sitesi: <http://www.sanayi.gov.tr/> adresinden alındı
- Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları. (2011). *Bölge Ticaret ve Sanayi Odaları*.
- Coleman, J. (1990). *Foundations of Social Theory*.
- The World Bank. (1998). *Social Capital : The Missing Link?* 17/03/2014 tarihinde http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2001/10/12/000094946_0109270407056/Rendered/PDF/multi0page.pdf adresinden alındı
- TÜİK, *Ulusal Hesaplar*. (2011). Mayıs 06, 2011 tarihinde TÜİK: www.tuik.gov.tr adresinden alındı
- TÜİK, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri. (2010). *Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri*. Mayıs 05, 2013 tarihinde TÜİK Web Sitesi: <http://www.tuik.gov.tr> adresinden alındı

TR82 BÖLGESİ 3 YILDIZ KÜME ANALİZ ÇALIŞMASI

T.C. KUZEY ANADOLU KALKINMA AJANSI
NORTH ANATOLIAN DEVELOPMENT AGENCY

Bölgenin Pusulası, Özgün Fikirlerin Referans Noktası

Cebrail Mah. Saray Sk. No: 1 37200 Kastamonu / TÜRKİYE
Tel.: +90 (366) 212 58 52 Faks: +90 (366) 212 58 55
E-posta: bilgi@kuzka.gov.tr
@TC_KUZKA

www.kuzka.gov.tr